

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

**Формування пізнавального інтересу молодших
школярів на уроках дизайну і технологій**

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Виконала:
студентка 6 курсу, 632 група
Чобан Іванна Олексіївна
Керівник: кандидат педагогічних наук,
асистент **Маковійчук О. В.**

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № 4/1 від 16 листопада 2021 р*

Зав. кафедрою _____ проф. Романюк С.З.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ДИЗАЙНУ І ТЕХНОЛОГІЙ	7
1.1. Проблема формування пізнавального інтересу молодших школярів у поглядах учених	7
1.2. Сутнісна характеристика поняття «пізнавальний інтерес» та специфіка його формування у дітей молодшого шкільного віку	15
1.3. Потенціал уроків дизайну і технологій у формуванні пізнавального інтересу молодших школярів	29
Висновки до першого розділу	37
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ДИЗАЙНУ І ТЕХНОЛОГІЙ	40
2.1. Констатувальне дослідження рівня сформованості пізнавального інтересу молодших школярів на уроках дизайну і технологій	40
2.2. Характеристика організаційно-педагогічних умов формування пізнавального інтересу молодших школярів на уроках дизайну і технологій	49
2.2.1. Застосування особистісно орієнтованого підходу у формуванні пізнавального інтересу молодших школярів	51
2.2.2. Забезпечення різноманітності форм, методів та засобів активізації пізнавального інтересу молодших школярів до навчання дизайну і технологій	56
2.2.3. Орієнтація молодших школярів на систематичну самотійну роботу	64
Висновки до другого розділу	73
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77
ДОДАТКИ	88

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена активними інноваційними процесами в соціально-економічній і політичній сферах суспільства, які поставили систему освіти перед необхідністю перегляду традиційних підходів до навчання і виховання школярів. Актуальним завданням, що стоїть перед школою сьогодні, є забезпечення належного рівня підготовки учнів, здатних до виявлення активності, самостійності, самореалізації та творчої праці в сучасному мінливому світі. У зв'язку із цим особливого значення набула проблема розвитку пізнавального інтересу учнів.

Головне завдання вчителя – «створити» справжню людину, яка б прагнула до пізнання оточуючого світу, розширення власного кругозору, спектру знань, своїх компетенцій, вміла самостійно самореалізовуватися та самовдосконалюватися. Стійку потребу безперервно вчитися важко викликати у дорослої людини, якщо не закладати і цілеспрямовано не формувати основи цієї потреби протягом шкільних років. Тому особливо важливо в початковій школі сформувати в учнів інтерес до процесу пізнання, до способів пошуку інформації, її засвоєння, переробки та застосування.

Пізнавальний інтерес – це один з важливих факторів навчання і становлення особистості. Під впливом пізнавального інтересу, навчання і пізнання набуває особистісного сенсу. Пізнавальний інтерес позитивно діє на формування духовного потенціалу учня, робить його діяльність більш успішною і осмисленою, підвищує якість виконуваної роботи, допомагає підвищити активність, інтерес і ціннісні орієнтири дитини. Розвиток пізнавального інтересу допомагає зростанню свідомого ставлення до навчання, розвитку пізнавальних процесів, вмінню ними управляти та їх регулювати.

Завдання сучасної освіти щодо формування вміння учнів самостійно здобувати знання і використовувати їх на практиці можливо вирішити в процесі вивчення предметів технічного циклу. Технічна освіта сприяє накопиченню знань, практичних умінь і навичок, які є важливим засобом формування світогляду, розумового розвитку та морального виховання людини. Викладання

технічних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах дозволяє цілеспрямовано використовувати досягнення національної та світової культури, поєднувати відповідні цілі навчання з цілями виховання і розвитку в один загальний напрямок формування людини і громадянина. Важливо підкреслити, що саме предмети технічного циклу допомагають учням пізнати світ, людей і себе, вчать їх логічно мислити, сприяють формуванню механізмів самоорганізації, саморозвитку, творчого пошуку, умінь відходити від стереотипу і прагнути до самостійного вирішення проблем.

. **Стан дослідження проблеми.** Аналіз існуючих наукових розробок свідчить, що проблема розвитку пізнавальних інтересів та їх формування давно і продуктивно розробляється в психології та педагогіці. Учені зверталися до виявлення психологічних закономірностей пізнавальних (М. Беляєв, Л. Божович, Л. Гордон, А. Конєв, І. Лернер, Н. Морозова, Н. Роговська, Г. Щукіна), до зв'язку інтересів і потреб (Б. Ананьєв, І. Бех, Г. Гумницький, С. Рубінштейн), схильностей дитини (П. Блонський, Д. Богоявленська, В. Буряк, А. Ковальов, Е. Кочановська, М. Махмутов, О. Савченко).

Способи формування пізнавального інтересу з урахуванням вікових особливостей учнів та можливостей змісту навчальних предметів досліджували В. Агарков, М. Богданова, В. Бондаревський, Н. Ворновська, Н. Морозова, Ф. Савіна, М. Скаткін, Г. Щукіна та ін.

Проблема активізації навчально-пізнавальної діяльності школярів, зокрема на уроках навчання технологій, знайшла висвітлення у працях вітчизняних та зарубіжних учених (П. Атутов, О. Коберник, А. Линда, В. Мадзігон, Л. Оршанський, В. Сидоренко, Г. Терещук, В. Тименко, Д. Тхоржевський та ін.)

Актуальність даної проблеми зумовила вибір теми магістерського дослідження: **Формування пізнавального інтересу молодших школярів на уроках дизайну і технологій.**

Мета дослідження: виокремити та теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови формування пізнавального інтересу учнів початкової школи на уроках дизайну і технологій.

Завдання дослідження:

- здійснити аналіз стану проблеми дослідження у психолого-педагогічній літературі та з'ясувати сутність і специфіку формування пізнавального інтересу в учнів початкових класів;
- розкрити потенціал уроків дизайну і технологій у формуванні пізнавального інтересу молодших школярів;
- емпірично дослідити рівень сформованості пізнавального інтересу молодших школярів на уроках дизайну і технологій;
- обґрунтувати організаційно-педагогічні умови формування пізнавального інтересу молодших школярів на уроках дизайну і технологій.

Об'єкт дослідження – процес формування пізнавального інтересу молодших школярів на уроках дизайну і технологій.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови формування пізнавального інтересу учнів початкової школи на уроках дизайну і технологій.

В якості **методів дослідження** в роботі використовувалися наступні: *теоретичні* (аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури для порівняльного аналізу інформації; узагальнення одержаної інформації з метою визначення основних ідей та понять з досліджуваної проблеми); *емпіричні* (педагогічний експеримент, спостереження; анкетування, аналіз навчально-методичної документації та результатів проектно-технологічної діяльності молодших школярів, кількісний і якісний аналіз даних, отриманих в ході наукового дослідження).

Теоретична значимість дослідження полягає в наступному: розкрито теоретичні аспекти проблеми дослідження на основі аналізу літератури, визначено суть та структуру пізнавальних інтересів особистості, розкрито особливості уроку дизайну і технологій як основної з форм організації формування пізнавальних інтересів учнів початкових класів, досліджено рівень сформованості пізнавальних інтересів молодших школярів на уроках дизайну і технологій, теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування пізнавальних інтересів учнів початкових класів на уроках дизайну і

технологій

Практична значимість: отримані в процесі проведеного дослідження результати можуть бути використані вчителями початкових класів для вдосконалення освітнього процесу з метою виявлення та підвищення пізнавальних інтересів учнів початкових класів на уроках дизайну і технологій

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, параграфів до розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1.
**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ
ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
НА УРОКАХ ДИЗАЙНУ І ТЕХНОЛОГІЙ**

1.1. Проблема формування пізнавального інтересу молодших школярів у поглядах учених

Пізнавальна активність – це соціально значуща якість особистості, яка формується у школярів у процесі навчальній діяльності. Необхідність розвитку пізнавального інтересу в учнів в сучасних умовах навчання не викликає ніяких сумнівів. Питання про те, яким чином досягти найбільшого ефекту в його розвитку, досі залишається відкритим.

Проблема розвитку пізнавального інтересу у дітей не залишалася без уваги мислителів, вчених, представників громадськості з моменту зародження наукової думки і до наших днів. Тисячоліттями по крихтах накопичувалися необхідні знання про пізнавальний інтерес. Так Ян Амос Коменський [24, с.44] писав у «Великій дидактиці», «що потрібно перш за все порушити у школярів серйозну любов до предмету, довівши його перевагу, приємність» Він розглядав нову школу як джерело радості, світла і знання, вважаючи інтерес одним з головних шляхів створення цієї світлої і радісної обстановки навчання.

Педагог стверджував, що «тільки завдяки інтересу учень горітиме бажанням навчатися, не уникатиме праці, навіть шукатиме її і не боятиметься проблем і зусиль. Школяр поставить собі за мету не щось посереднє, а найвище, завжди прагнутиме чогось навчитися, коли відчуватиме, що йому чогось бракує, та постійно шукатиме, у кого йому навчитися, завжди змагаючись зі своїми однолітками».

Саме Я. А. Коменського вважають родоначальником наукового підходу до проблеми пізнавального інтересу.

Про безпосередній інтерес Жан-Жак Руссо, французький мислитель епохи

Просвітництва, говорить як про дуже важливу складову виховання і навчання, називає його двигуном, «єдиним, який веде вірно і далеко» [24, с. 49]. Визначаючи умови розвитку інтересу, Руссо пропонує відповідати дитині про предмет не все, а щоб порушити допитливість, змусити його шукати відповіді на виникаючі питання самостійно.

«Школа повинна організовувати багатосторонню діяльність дітей, розвиваючи їх розум, серце і руки, спираючись на стійкі пізнавальні інтереси» - говорив великий Швейцарський педагог Йоганна Генріха Песталоцці [24, с. 56].

Перша спроба теоретичного обґрунтування інтересу в навчанні і життя учня була зроблена на початку XIX століття німецьким психологом І. Гербартом, якого називали «кращим філософом серед педагогів і кращим педагогом серед філософів» [24, с.46]. До Гербарта інтерес розглядався як необхідна умова для оволодіння знанням, з часу Гербарта інтерес сам є педагогічною метою. Гербарт показав, що в інтересі концентрується діяльний початок, внутрішня активність, завдяки чому і проявляється пізнавальна потреба, зосередженість і цілеспрямована діяльність особистості по засвоєнню нового.

Функція інтересу, на думку Гербарта, полягає в тому, щоб не тільки сприяти засвоєнню досліджуваного, але і порушувати бажання до подальших занять, які б стимулювали інтерес до подальшого навчання .

Інший великий німецький педагог Фрідріх Адольф Вільгельм Дистервег, приділяючи увагу питанню інтересу в навчанні, пише: «Захоплюючим і цікавим ми називаємо те, що особливо приваблює наша увага і співчуття, природним чином збуджує і підвищує нашу життєву енергію. Якщо ми бажаємо заволодіти нероздільно увагою натовпу, прикувати його до себе, ми повинні вселити їй живий інтерес, зацікавити її своєю особистістю або своїм способом викладу предмета, що знову-таки виникає з прагнення особистості викликати інтерес або бути цікавою»[22, с. 68].

Детально проблему інтересу розглядав К. Ушинський. Він розробив психолого-педагогічну теорію інтересу в навчанні на основі обліку вікових і психічних особливостей дітей. «Вихователь не повинен забувати, що вчення,

позбавлене всякого інтересу і взяте тільки силою примусу, вбиває в учня полювання до вчення, без якого він далеко не піде» – писав Костянтин Дмитрович [23].

К. Ушинський помітив, що цікавість є першоосновою допитливості. Однак, якщо воно не реалізує бажання дитини вирішити виниклі питання, то не переросте в допитливість. Переростання цікавості в допитливість, на думку К. Ушинського, відбувається лише на основі розуміння дитиною внутрішніх зв'язків досліджуваних явищ [25, С.145].

Л. Толстой писав «пізнавальний інтерес як феномен має велику значимість у розвитку особистості школяра, його пізнавальної сфери. Учень вчиться добре, охоче, з бажанням тільки тоді, коли йому цікаво» [25, с.231]. Він вважав, що інтерес дитини може розкритися лише в умовах, що не утрудняють прояв його здібностей і нахилів. Найважливішою умовою прояву інтересу назвав створення на уроці такої природної, вільної атмосфери, яка викликає підйом душевних сил дитини.

Значну увагу проблемі розвитку пізнавального інтересу в навчанні надавав С. Т. Шацький. На його думку, «з одного боку, інтерес – важливий чинник активного засвоєння учнями соціального досвіду, з іншого боку – роль інтересу полягає в адаптації дитини до навколишнього середовища». Також, педагог вважав, що «школа повинна опиратися на прагнення дітей вчитися». Він називав пізнавальний інтерес «життєвим імпульсом, який потрібно розвивати» [25, с.180].

А. Макаренко визначає методичні прийоми розвитку та підтримки інтересу, зокрема це: «підказка, що викликає здогадку, постановка цікавого питання, введення нового матеріалу, розгляд ілюстрацій, що наштовхують на питання». Антон Семенович також вважав, що «життя і праця дитини повинні бути пронизані інтересом, що зміст освітньої роботи визначається дитячим інтересом» [25, с.280].

Проблему пізнавального інтересу широко досліджували в психології Б. Ананьєв, М. Беляєв, Л. Божович, Л. Гордон, С. Рубінштейн, В. Мясищев і в

педагогічній літературі Г. Щукіна, Н. Морозова.

У перекладі з латинської інтерес (interest) означає «важливо, має значення». В педагогічній енциклопедії інтерес трактується як реальна причина дій людини, прагнення до пізнання об'єкта або явища, до оволодіння тим чи іншим видом діяльності. У педагогіці часто пізнавальний інтерес розглядається тільки як зовнішній стимул цих процесів, як засіб активізації пізнавальної діяльності учня, як дієвий інструмент в арсеналі вчителя, який дозволяє йому зробити навчання привабливим, виділяючи саме аспекти, здатні залучити мимовільну увагу учнів, які можуть змусити активізувати їх мислення, допомагають їм переживати і з захопленням працювати над вирішенням навчальної задачі.

Інтерес, як складний і дуже значущий для людини мотив навчання має безліч трактувань в своїх психологічних визначеннях. Загальна психологія трактує інтерес як «прагнення», «ставлення», «увага», і таких визначень усього є понад п'ятдесят [63].

Багатозначність поняття «інтерес» підтверджує наявність різних думок науковців про його значення, зокрема:

- К. Гельвецій: «На землі інтерес є великий чарівник, що змінює в очах всіх істот, вид всякого предмету» [9].
- М. Скаткин: «Інтерес завжди приймає характер двосторонніх відносин. Якщо мене цікавить який-небудь предмет, це значить, що цей предмет для мене цікавий» [52].
- С. Шацький: «Інтерес – такий спосіб роботи, який надалі дає можливість розділити коло своїх інтересів» [69].
- Л. Виготський: «Інтерес – це готовність організму до відомої діяльності, супроводжувана підвищенням життєдіяльності і відчуття задоволення» [25].
- Т. Рибо, Н. Добринін: «Інтерес виступає як вибірна діяльність людини, її уваги та думок» [53].
- В. Мясищев, В. Іванов: «Інтерес – це активно-пізнавальне відношення людини до світу» [19].

- В. Кобаль: «Інтерес – це «специфічне відношення особистості до об'єкта, яке викликане усвідомленням його значення і емоційною привабливістю» [28].
- М. Беляєв: «Пізнавальний інтерес – це спонукання до діяльності, мотивація діяльності».
- Г. Ващенко: «Пізнавальний інтерес – це інтерес, збуджений змістом, який викликає бажання пізнати те, що невідомо учню» [].
- Н. Новік: «Пізнавальний інтерес – це потреба у збагаченні розуму й серця. Так закріплюється допитливість і перетворюється у схильність до знань» [41].
- Л. Назарець: «Пізнавальний інтерес – особлива вибіркова спрямованість особистості на процес пізнання. Це взаємодія інтелекту і вольових процесів» [39] .
- Н. Котелянець: «Пізнавальний інтерес – це інтерес, що виникає на основі потреби, щось знати» [33, с.17].

Цілий ряд авторів розглядають пізнавальний інтерес як потребу в знаннях, що орієнтує людину в навколишній дійсності та змушує її активно прагнути до пізнання, до пошуку способів і засобів задоволення наявної у неї «спраги знань» (Л. Божович, Г. Менчинська, Г. Осипов, М. Скаткін, Ю. Куля).

Психологи П. Рудін, Т. Єгоров стверджують, що «головною ознакою інтересу є стійке позитивне емоційне ставлення». М. Демін визначає що, «інтерес можна назвати провідним мотивом діяльності, саме через інтерес ми проникаємо глибше в процеси». На основі цього Н. Мечинська вважає «наявність інтересів школярів показником їх загального розвитку».

І. Баклицький визначає інтерес як «вибір спрямованості уваги людини» [3, с. 118-123]. Згідно з ідеєю Д. Фрейєра, інтерес постає як «активатор різноманітних почуттів» [19].

Іншу точку зору висловлює Н. Морозова. Пізнавальними вона називає інтереси, спрямовані на процес навчального пізнання і на його результат. Розглядає також вона інтерес як «емоційно-пізнавальне ставлення (що виникає з

емоційно-пізнавального переживання) до предмету або до безпосередньо мотивованої діяльності, відношення, переходить при сприятливих умовах в емоційно-пізнавальну спрямованість особистості» [70, с. 43].

Н. Морозова характеризує інтерес наявністю трьох обов'язкових моментів:

- позитивні емоції по відношенню до діяльності;
- пізнавальна сторона цієї емоції, як ми ще називаємо радістю пізнання;
- безпосередній мотив, що йде від самої діяльності (коли діяльність сама по собі спонукає нею займатися, не залежно від інших мотивів).[31, с.10]

Н. Бібік зауважує, що «інтерес постає перед нами то у вигляді короткого стану, то у вигляді властивостей особистості і його прояви в систематично повторюваних переживаннях, і діяльності учня». При цьому він припускає, що «інтереси виступають в якості спонукального механізму пізнання» [8].

Дослідження психологів Кобаль В., розкриває основні етапи розвитку пізнавального інтересу, зокрема: «підготовка ґрунту для появи пізнавального інтересу – створення умов, які сприяють виникненню потреби в знаннях; створення позитивного ставлення до навчального предмета; організація діяльності, за якої формується пізнавальний інтерес» [28].

За предметним напрямком інтереси розрізняють професійні, пізнавальні, наукові; естетичні, за дієвістю – активні та пасивні (О. Ковальов С. Рубінштейн,); за широтою – обмежені та різносторонні (О. Ковальов); за глибиною – поверхневі та глибинні (А. Раєвський); за стійкістю – стійкі та нестійкі (П. Іванов).

Ш. Амонашвілі працював над проблемою розвитку пізнавального інтересу в навчанні учнів шестирічного віку. Він визначає, що «пізнавальний інтерес – це форма прагнень особистості, як спрямованість самостійного пошуку, досягнення секретів, вільного обговорення проблеми, вирішення важких завдань, утвердження власної думки» [1, с. 39]. Науковець стверджував, що «інтерес до навчання пов'язаний зі всією життєдіяльністю молодшого школяра: необережний поворот методу, одноманітність прийому може розхитати інтерес, який ще дуже крихкий». Ш. Амонашвілі розроблені прийоми стимулювання

пізнавальних інтересів учнів, такі як «навмисні «помилки» вчителя, задачі на увагу, задачі на порівняння» [24].

Деякі педагоги аналізували пізнавальний інтерес крізь «призму діяльності». Зосереджуючи свою увагу на взаємозв'язку інтересу з діяльністю, П. Каптерев відзначив у своїх працях: «Інтерес – є прагненням до певної діяльності. Пізнавальний інтерес досліджується, як активізатор діяльності, що впливає на свідомість, ставлення учнів до навчання, учбового процесу, вчителя. Будучи глибоко особистісною якістю і для вчителя, і для учнів, пізнавальний інтерес з особливою ясністю виділяє об'єктивні цінності знань, умінь і в цілому процесу навчання і освіти. Наявність інтересів школярів, дозволила вважати, показником їх загального розвитку. Для молодших школярів важливе значення має пізнавальний інтерес. Пізнавальний інтерес – важлива ділянка загального феномена інтересу» [25].

У педагогічних дослідженнях Г. Щукіної пізнавальний інтерес визначається як «виборча спрямованість особистості, звернена до області пізнання, до її предметної сторони і самого процесу оволодіння знаннями. Це «стале утворення, яке в ході навчальної діяльності вже не потребує зовнішньої стимуляції і як би саме підкріплюється».

Науковець найповніше розкрила всі аспекти пізнавального інтересу. Вона наголошувала, що «пізнавальний інтерес пов'язаний з ядром пізнавальної діяльності, на цьому і ґрунтується визначення інтересу як вибіркової спрямованості особистості, яка звернена до пізнання; ознакою пізнавального інтересу вважається не накопичення інформації в процесі вибіркової діяльності, а активні дії в її переробці; найвиразнішими проявами пізнавального інтересу є ініціативність пошуку та самостійність у здобутті знань» [70].

О. Савченко зазначає, що «пізнавальний інтерес – це прагнення до знань, що виявляється в активному ставленні учня до пізнання сутнісних властивостей і предметів. Інтерес виникає і зміцнюється лише в ситуації пошуку нових знань, інтелектуальної напруги, самостійної діяльності. Тут і виникає проблема розвитку пізнавального інтересу, адже якщо вчитель перед учнями ставить готові

цілі, а знання лише повідомляються і закріплюються, активність згортається, інтерес згасає. Для розвитку пізнавального інтересу необхідно забезпечити правильне співвідношення репродуктивної і продуктивної діяльності» [50, с 39].

У наукових працях В. Мухіної, С. Рубінштейна пізнавальний інтерес розглядається як «виборча спрямованість психічних процесів людини на об'єкти і явища навколишнього світу. Інтерес забезпечує прагнення, потреби особистості займатися саме тією сферою діяльності, яка приносить задоволення. Саме завдяки інтересу можливо особливе, вибірково наповнене активними помислами, яскравими емоціями, вольовими устремліннями ставлення до навколишньому світу, його об'єктам, явищам, процесам» [53].

В. Сластеніним пізнавальний інтерес розглядається як «внутрішня рушійна сила вчення, що виявляється в цілеспрямованому стані школяра, обумовленому знаннями, вміннями, досвідом творчої діяльності, що характеризується потребою в знаннях, готовністю до активного пізнання як діяльності, що приносить задоволення» [53].

С. Рубінштейн зазначає, що «інтерес – це спрямованість помислів, думок; потреба – бажань, спрямувань. Потреба породжує бажання володіти предметом, в свою чергу інтерес породжує прагнення ознайомитися з цим предметом. Коли потреба насичується, тоді вона зникає, а задоволення інтересу є стимулом для його подальшого розвитку і вдосконалення. Потреби є первинними, а інтереси вже розвиваються на основі існуючих потреб. Тому основними спонукальними факторами діяльності людини є не потреби, а саме інтереси, почуття, переконання і погляди, вони є джерелом справжніх прагнень особистості» [9].

У психолого-педагогічних дослідженнях знаходимо результати, що визначають роль пізнавального інтересу в освітньому процесі (Н. Бібик, Г. Костюк, О. Киричук, О. Савченко та ін.).

Н. Бібик визначає сутність пізнавального інтересу з наступних позицій: «як засіб навчання, мотив навчальної діяльності, стійка якість особистості. «Пізнавальний інтерес, – говорить науковець, – відбиває найбільш значущі сторони внутрішнього розвитку особистості, що характеризується об'єктивними

умовами виникнення і розвитку» [7, с. 53].

Підтримуючи думку дослідників Б. Ананьєва, Л. Божовича, О. Дусавицького, Н. Бібік визначає, що «пізнавальний інтерес є найсильнішим і найефективнішим мотивом учіння». У працях Н.Тализіної доведено, що «інтерес до пізнання, який характеризується стійкою рисою, сприяє всебічному формуванню особистості молодшого школяра» .

Таким чином, аналіз наукових джерел показав, що пізнавальний інтерес – важлива складова частина процесу навчання. Пізнавальний інтерес у найзагальнішому визначенні – це вибіркова спрямованість особистості на предмети і явища дійсності, що характеризується постійним прагненням до пізнання, до повніших і нових знань. Предметом пізнавального інтересу є найсуттєвіша властивість людини: пізнавати навколишній світ, прагнучи проникати в різноманіття цього світу, відображати в своїй свідомості його сутнісні сторони, існуючі причинно-наслідкові зв'язки, закономірності і суперечливості.

1.2. Сутнісна характеристика поняття «пізнавальний інтерес» та особливості його формування у дітей молодшого шкільного віку

Дослідження поняття «пізнавальний інтерес» потребує звернення до аналізу понять «пізнання» та «інтерес»".

У психолого-педагогічній літературі поняття «пізнання» розглядається як:
- «здатність до розумового сприйняття і переробки зовнішньої інформації» [42, с. 643];

- «творча діяльність суб'єкта, орієнтована на отримання достовірних знань про світ»[46, с. 346];

- «процес отримання та оновлення знань, діяльність людей зі створення понять, схем, образів, концепцій, що забезпечує відтворення і зміну їх буття, їх орієнтації в навколишньому світі» [54, с. 538].

Пізнання розгортається в спільній і індивідуальній діяльності людей,

опирається на різні історичні та культурні форми, здійснюється в різних поєднаннях живого і накопиченого досвіду.

На нашу думку, пізнання – це творчий процес отримання і постійного оновлення знань, необхідних людині.

У літературі з психології та педагогіки поняття «інтерес» трактується наступним чином:

- «емоційний стан, пов'язаний із здійсненням пізнавальної діяльності і характеризується спонукальністю цієї діяльності» (Лебедева А.);

- «це активна пізнавальна спрямованість людини на той чи інший предмет, явище або діяльність, пов'язана з позитивним емоційним ставленням до неї» (А. Леонт'єва);

- це «спеціальний психічний механізм, що спонукає людину до діяльності, що приносить емоційне насичення» (Б. Додонов);

- під інтересами розуміє динамічні тенденції, що визначають структуру спрямованості особистості і розвиваються разом з нею (Л. Виготський);

- «форма прояву інтересу, що забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення цілей діяльності» (Н. Поліщук);

- «частка, залучення до чого-небудь, участь в чому-небудь, схильність до чого-небудь («проявляти інтерес»))» (Т. Форостюк);

- «особлива увага до чого-небудь, бажання вникнути в суть, дізнатися, зрозуміти цікавість, значущість» (Д. Узнадзе).

Значить, які б не були трактування цього поняття, можна сказати, що значення інтересу велике.

Ми поділяємо точку зору вчених, які вважають, що інтерес спонукає до оволодіння знаннями, змушує учнів активно працювати, долаючи труднощі і перешкоди.

На основі аналізу понять «інтерес» і «пізнання», можна сказати, що пізнавальний інтерес – більш вузьке поняття, суть якого полягає в цілеспрямованому прагненні учнів до оволодіння знаннями, в активному пошуку нових способів поглиблення пізнання.

Пізнавальний інтерес – інтегральне утворення особистості, яке має складну структуру та охоплює психічні процеси (інтелектуальні, емоційні, регулятивні), об'єктивні та суб'єктивні зв'язки людини зі світом. Інтерес формується і розвивається в діяльності й впливають на нього не окремі компоненти діяльності, а вся її об'єктивно-суб'єктивна сутність (характер, процес, результат) [60].

Поняття «формування» і «розвиток» тісно взаємопов'язані, але і в той же час різні. У психології під формуванням мається на увазі сукупність прийомів і способів соціального впливу на індивіда, мають на меті створити у нього систему певних соціальних цінностей, світогляд, логічні якості і певний склад мислення [35].

Формування – основний спосіб існування психічного як процесу, що закономірно призводить до розвитку. Розвиток – зазвичай відноситься до таких систем, які мають високий ступінь самодостатності і автономні внутрішні джерела своїх якісних змін. Формування ж відноситься, як правило, до об'єктів, якісні зміни яких відбувається під впливом будь-яких зовнішніх керуючих сил. На думку В. Давидова, в «процесах розвитку автономних і суверенних систем присутні моменти формування деяких їх складових, а в процесі формування будь-якого об'єкта на деяких стадіях спостерігаються моменти розвитку окремих його компонентів» (В. Давидов).

На наш погляд, застосування терміна «формування» не вступає в протиріччя з метою розвитку певних якостей і властивостей особистості. Ми дотримуємося точки зору Г. Щукіної, яка вважає, що формування поглиблює феномен розвитку, включаючи в себе ще безліч зовнішніх і внутрішніх факторів, стихійно впливають на особистість [83]. Формування – це не тільки результат розвитку. Але і процес становлення.

Під *формуванням пізнавального інтересу* ми розуміємо процес переходу, за певних умов, з нижчого на вищий стійкий рівень пізнавального інтересу, що характеризується набором встановлених ознак, при якому відбувається мобілізація всіх психофізіологічних систем учня, що забезпечують ефективно сприйняття і виконання певних навчально-пізнавальних дій.

Підходи до виділення етапів розвитку пізнавального інтересу практично єдині. Умовно виділяють наступні стадії розвитку інтересу: *цікавість*, *допитливість*, *пізнавальний інтерес*, *теоретичний інтерес* (Рис. 1.1.).

Рис. 1.1. Етапи розвитку інтересу

Г. Щукіна визначає їх як послідовні стадії розвитку, особливість яких полягає в тому, що один рівень не змінює інший послідовно. Вони співіснують, але для кожної вікової ступені характерно своє співвідношення цих рівнів. Незважаючи на те, що ці стадії виділяються чисто умовно, найбільш характерні їх ознаки є загальновизнаними.

Цікавість – елементарна стадія орієнтування, що пов'язана з новизною предмета, але не має для дитини особливого значення. Це ситуаційний інтерес. Він швидко виникає і так само миттєво зникає за відповідної ситуації. Обумовлено зовнішніми, часом несподіваними і незвичайними подразниками, не обумовлює справжнє прагнення до пізнання. Учні можуть зацікавитися тим чи іншим об'єктом, предметом, але вони не проявлятимуть помітних намагань до пізнання їх сутності.

Допитливість – стан емоційного підйому особистості, засноване на прагненні дізнатися більше про побачене або почуте. На цій стадії розвитку інтересу досить сильно виражені емоції подиву, радості пізнання. Характеризується широтою охоплення об'єктів сприйняття. Більш стійко, ніж цікавість.

Пізнавальний інтерес проявляється у виявленні причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей, у встановленні загальних принципів, явищ, що діють в різних умовах.

Теоретичний інтерес пов'язаний як з прагненням до пізнання складних теоретичних питань і проблем конкретної науки, так і з використанням їх як інструменту пізнання. Це стадія активного впливу людини на світ, на перебудову світу, що безпосередньо пов'язано зі світоглядом людини, з його переконаннями в можливостях науки. Формування пізнавальних інтересів у молодших школярів відбувається у формі цікавості і допитливості з включенням уваги (тому деякі автори беруть увагу за інтерес, але увага – це механізм прояву ситуативного інтересу).

Л. Виноградова влучно зазначає «стійкість пізнавального інтересу – запорука позитивного і активного ставлення дітей до навчання в школі, основа повноцінного засвоєння знань» [19].

За рівнями стійкості пізнавального інтересу в педагогічній літературі виділяють: ситуативний інтерес; відносно стійкий інтерес; досить стійкий інтерес.

Ситуативний інтерес виникає в конкретній ситуації, яка забезпечується певними емоційними та інтелектуальними умова. Поза ситуації або при зіткненні з низкою труднощів інтерес зникає. Ситуативний інтерес не стійкий, оскільки не задіює вольові якості особистості.

Відносно стійкий інтерес є результатом дії стимулюючих засобів навчання. Тривалість його впливу виходить за рамки уроку, але він потребує зовнішніх спонукань. Даний рівень стійкості пізнавального інтересу характерний для більшості учнів.

Досить стійкий інтерес переважає внутрішня мотивація в навчанні, і учень може засвоювати інформацію з бажанням, незважаючи на несприятливі зовнішні стимули. Міцний пізнавальний інтерес супроводжує в розвитку далеко не кожну дитину.

Глибокий інтерес до вивчення будь-якого навчального предмета в початкових класах зустрічається вкрай рідко, частіше він поєднується з раннім розвитком спеціальних здібностей. Таких дітей, які вважаються обдарованими – одиниці. Більшості молодших школярів притаманні пізнавальні інтереси не

надто високого рівня. Інтереси молодших школярів частіше поверхневі, фрагментарні, ситуативні, пов'язані з переживанням свого ставлення до предмету в даний момент .

У дослідженнях виділяються наступні показники рівня пізнавального процесу, які опосередковано пов'язані з інтересом і можуть охарактеризувати його інтенсивність і стійкість:

- виведення причинних зв'язків, залежностей, закономірностей самими учнями;
- самостійність зроблених ними висновків;
- поява питань;
- прагнення спостерігати, тривало розглядати об'єкт, з'ясовувати властивості і особливості, що цікавлять дитину, предметів і явищ;
- емоційно-пізнавальна активність, що виявляється в бесідах, в обговоренні побаченого з однолітками і дорослими, виправленні і доповненнях відповідей друзів-однокласників;
- реакція на дзвінок як свідчення післядії цікавого або нецікавого уроку.

Останні два показники дуже характерні для учнів молодшого шкільного віку, які відчують інтерес до уроку, і надзвичайно зручні для виявлення інтересу спостерігачами.

У навчальному процесі відбувається спільна, взаємопов'язана діяльність вчителя (викладання) і діяльність учнів (навчання). Саме в процесі такої взаємообумовленої діяльності, інтерес зміцнюється, розвивається і збагачується.

Дія пізнавального інтересу і його вплив на діяльність і особистість школяра багатозначна.

Пізнавальний інтерес школярів – це виразна інтелектуальна спрямованість молодшого школяра на пошук нового у явищах, предметах, подіях, що супроводжувана прагненням детальніше розпізнати їх особливості; усвідомлене ставлення до явищ, подій та предметів.

Аналіз психологічної структури пізнавального інтересу привів психологів (С. Рубінштейн, А. Гордон, А. Леонтьєв) до висновку, що це суто особистісне

утворення, пов'язане з потребами, в якому в органічній єдності представлені всі важливі для особистості процеси: інтелектуальні, емоційні, вольові [19].

Пізнання неможливе без активної думки, тому найбільш значними для інтересу до пізнання є процеси мислення. У пізнавальному інтересі знаходить свій вислів «думка-воля, думка-участь, думка-переживання», і це представляє для навчального процесу велику цінність.

Розглядаючи навчальний процес як єдність зовнішнього і внутрішнього, учитель повинен бути, стурбований тим, щоб порушувати в учнів такі важливі для пізнання процеси, як думки-емоції-волю, які в сукупності складають основу пізнавального інтересу.

У перші роки навчання всі інтереси молодшого школяра розвиваються дуже помітно, особливо прагнення дізнатися більше, інтелектуальна допитливість. Спочатку з'являються інтереси до окремих фактів (першокласників і другокласників частіше цікавить, «що це таке?»), а потім інтереси стають пов'язані з розкриттям причин, зв'язків між явищами, закономірностей («чому?» і «як?»).

Пізнавальний інтерес – це один з найбільш значущих мотивів пізнання. Він проявляється в емоційному ставленні школяра до об'єкта пізнання. Інтерес як мотив наближає мету до усвідомлення її учнем, інтерес збуджує ціннісне ставлення до знань, якими треба оволодіти.

Стверджуючи цінність пізнавального інтересу як фактора процесу навчання, слід звернути увагу і на те, що під його впливом активізуються не тільки зазначені процеси, він активізує всю пізнавальну діяльність, в цілому і психічні процеси, що лежать в основі творчої, пошукової, дослідницької діяльності.

Під його впливом активніше протікає сприйняття, гострішим стає спостереження, активізується емоційна і логічна пам'ять, інтенсивніше працює уява. Саме інтерес рухає пошуком, здогадкою.

Під впливом пізнавального інтересу діяльність учнів стає продуктивною. Її енергетичні ресурси, що живляться пізнавальним інтересом, сприяють більш

тривалому і інтенсивному протіканню, а успішна пізнавальна діяльність у свою чергу, зміцнює пізнавальний інтерес .

Пізнавальний інтерес стає найціннішим мотивом пізнавальної діяльності, якщо школяр проявляє готовність, прагнення вдосконалювати своє навчання. Як мотив навчання пізнавальний інтерес має ряд переваг перед іншими мотивами, які можуть існувати разом і поряд з ним (колективні, професійні, широкі соціальні мотиви).

Пізнавальний інтерес раніше інших усвідомлюється школярем. «Цікаво» – «нецікаво» – основні критерії його оцінки. На питання «Що тобі подобається в школі? значна частина учнів відповідають: «цікаво вчитися, цікаво кожен день дізнаватися нове».

Пізнавальний інтерес в порівнянні з іншими мотивами більш точно виражає мотивацію навчання.

Пізнавальний інтерес більш доступний для вивчення, його легше виявити, розпізнати, викликати. А, отже, легше управляти його розвитком. За характером прояву пізнавального інтересу в процесі вивчення предмета виділяються рівні розвитку пізнавального інтересу: 1-низький рівень, 2 - середній і 3-високий рівень (таблиця 1.1.).

Таблиця 1.1.

Рівні розвитку пізнавального інтересу

<i>Високий</i>	<i>Середній</i>	<i>Низький</i>
Високий пізнавальний мимовільний інтерес	Пізнавальний інтерес, потребуючий систематичних спонукань педагога	Пізнавальна інертність
Інтерес до сутності явищ і процесів, до їх взаємозв'язків закономірностей. Прагнення розібратися в складних питаннях.	Інтерес до накопичення інформації, в основі якої лежать факти, опис. Розуміння сутності пізнання тільки за допомогою педагога	Епізодичний інтерес до ефектним цікавим сторонам явищ при відсутності інтересу до їх сутності
Інтенсивно з захопленням протікає процес самостійної діяльності	Залежність процесу Самостійної діяльності від ситуації, наявності спонукань	Уявна самостійність дій (списування з дошки, у сусіда по парті), часті відволікання
Прагнення до подолання труднощів	Подолання труднощів за допомогою інших, очікування допомоги	Повна бездіяльність при виникненні труднощів
Присвячення вільного часу предмету інтересу	Епізодичні заняття предметом інтересу	Відсутність схильності до будь-якого виду діяльності

Пізнавальний інтерес раніше за все усвідомлюється учнем, який, не замислюючись, може вказати на цікаві і нецікаві для нього уроки, заняття. Дії пізнавального інтересу як мотиву безкорисливі: якщо це реально діючий мотив, то прагнення школяра до пізнання реальні, цьому він підпорядковує свою діяльність на уроці, цьому він присвячує своє дозвілля, цим він насичує своє спілкування.

Інтерес – як би природний двигун дитячої поведінки, він є вірним

вираженням інстинктивного прагнення, вказівкою на те, що діяльність дитини збігається з органічними потребами.

«Педагогічний закон говорить: перш ніж ти хочеш залучити дитину до будь-якої діяльності, зацікав його нею, подбай про те, щоб виявити, що вона готова до цієї діяльності, що у неї напружені всі сили, необхідні для цієї діяльності, і що дитина буде діяти сама, а вчителеві ж залишиться тільки керувати і направляти її діяльністю» – Л.С. Виготський [19].

Дуже часто педагог використовує пізнавальний інтерес як засіб навчання, насичуючи свою діяльність прийомами, що пробуджують інтерес учнів. У цьому випадку вчитель спирається на використання об'єктивно привабливих властивостей предметів, подій, явищ, процесів (досвід, яскравий факт, несподівані порівняння).

У процесі пізнавального інтересу відбувається оволодіння змістом навчальних предметів і необхідними способами, вміннями і навичками, при допомозі яких учень здобуває освіту; позитивно впливає на перебіг психічних процесів – мислення, уяви, пам'яті, уваги, які під впливом пізнавального інтересу набувають особливу активність і спрямованість. Пізнавальний інтерес спрямований не тільки на процес пізнання, але і на його результат, а це завжди пов'язано зі прагненням до мети, з її реалізацією, подоланням труднощів, з вольовою напругою і зусиллями.

У психолого-педагогічній літературі інтереси молодших школярів характеризуються як інтереси з сильно вираженим емоційним ставленням, що особливо яскраво, ефектно розкрито в змісті знань. Інтерес до вражаючих фактів, до опису явищ природи, подій суспільного життя(історії), спостереження за допомогою вчителя над словом народжують інтерес до мовних форм [65]. Все це дозволяє говорити про широту інтересів молодших школярів, значною мірою залежних від вчителя, від обставин навчання.

Пізнавальний інтерес характеризується отриманням знань багатьох навчальних предметів, а також формуванням певних способів, умінь і навичок, за рахунок яких людина здобуває освіту. За допомогою пізнавального інтересу

поліпшується не тільки результат діяльності, а й активізуються психічні процеси – мислення, увага, пам'ять і увагу. Пізнавальний інтерес спрямований не тільки на процес пізнання, але і на його результат, а це завжди пов'язано зі прагненням до мети, з її реалізацією, подоланням труднощів, з вольовим напруженням і зусиллям [11].

Таким чином, пізнавальний інтерес – це один з найважливіших мотивів навчання школярів. Під його впливом навчальна робота протікає більш продуктивно. Цей мотив забарвлює емоційно всю навчальну діяльність учня. У той же час, він пов'язаний з іншими мотивами (відповідальністю перед батьками і колективом та іншими). Пізнавальний інтерес як мотив навчання спонукає учня до самостійної діяльності, при наявності інтересу процес оволодіння знаннями стає більш активним, творчим, що в свою чергу, впливає на зміцнення інтересу.

Самостійне захоплення новими галузями знань, подолання труднощів викликає почуття задоволення, гордості, успіху, тобто створює той емоційний фон, який характерний для інтересу [7, с.44]. При правильній організації педагогом діяльності учнів початкової школи, а також систематичної і цілеспрямованої виховної діяльності пізнавальний інтерес може і повинен стати стійкою рисою особистості школяра і чинити сильний вплив на його розвиток. Як риса особистості пізнавальний інтерес проявляється у всіх обставинах, знаходить застосування допитливості в будь-яких обставинах, в будь-яких умовах.

Проблема розвитку пізнавального інтересу молодших школярів не має однозначного рішення, через її багатофакторність [28]. Процес формування пізнавального інтересу молодших школярів відбувається в діяльності, структура якої (зміст предмета, методи навчання, засоби, форми і, нарешті, особистість вчителя) становить об'єктивну основу розвитку пізнавальних інтересів .

Основними факторами, що впливають на розвиток пізнавального інтересу є особистість вчителя, Зміст навчального предмету та методичного забезпечення, засоби навчання, форми організації навчання, різноманітність видів пізнавальної діяльності, методи навчання, матеріально-технічне забезпечення та інші фактори

(батьки, середовище, подорожі тощо).

Основними види стимуляції пізнавального інтересу є зміст навчальних предметів початкової школи, процес навчання (організації процесу пізнавальної діяльності учнів), спілкування в навчальному процесі між учнями, між ними і вчителем.

Зміст як структурний компонент діяльності в навчальному процесі є найважливішим джерелом інтересу до пізнання. Воно вбирає в себе багатий потенціал для залучення, зміцнення і збагачення пізнавального інтересу, так як зміст діяльності постійно оновлюється, поглиблюється і ускладнюється.

Предметом пізнавального інтересу молодших школярів є нові відомості про світ, тому добре продуманий і відібраний навчальний матеріал, буде вражати уяву учнів новим, невідомим, буде змушувати їх дивуватися; матеріал повинен обов'язково містити нові досягнення науки, наукові пошуки і відкриття – все це буде важливою ланкою формування інтересу до навчання.

Для залучення інтересу до будь-якого змісту навчальної діяльності необхідний інтерес самого вчителя до діяльності, його захопленість. Зміст діяльності в навчальному процесі, позбавлений до нього інтересу самого вчителя, не зробить потрібного впливу на інтерес учнів [19, с.112].

Дж. Дьюї стверджував, що «найважливішим явищем у школі, найбільш повчальним предметом, самим живим прикладом для учня є сам учитель; він уособлений метод навчання, саме втілення принципу виховання» [23].

Вплив особистості вчителя становить ту цілющу силу, яка дає поштовх до допитливості і глибокого пізнання молодших школярів. Учитель, який закоханий у свій предмет, володіє педагогічною культурою, розуміє вікові та індивідуальні особливості своїх учнів, як правило, домагається найбільших успіхів у розвитку дитячої допитливості і формуванні у своїх школярів глибокого інтересу до знань. З цікавістю вчать у тих педагогів, яких люблять і поважають.

Пізнавальний інтерес одухотворяє зміст діяльності вчителя і учнів. «Не цікаво стає вчити дітей, з року в рік, повторюючи одне і те ж. Потрібно для себе оновлювати і перебудовувати те, що розкриваєш перед учнями», – кажуть

вчителі, які працюють творчо.

Увага їх звернена до методів навчання, які дозволяють розкривати зміст, спираючись на інтерес, активність, самостійність учнів. Перерахуємо методи, що використовуються на уроках для розвитку пізнавального інтересу: наочні, практичні, пояснювально-ілюстративні, репродуктивний метод, метод проблемного викладу, частково пошуковий метод і дослідницький метод.

Головне в системі роботи з розвитку пізнавального інтересу молодших школярів – навчальний процес повинен бути інтенсивним і захоплюючим; необхідно надовго утримати в дитині почуття радості і інтересу.

Тому в практиці роботи вчителів початкових класів є безліч прийомів і засобів для залучення до нього інтересу учнів і для «пожвавлення» змісту матеріалу [11]. Перерахуємо деякі з них:

- новизна навчального матеріалу;
- використання нових і нетрадиційних форм навчання;
- повідомлення історичних відомостей;
- ефектні досліди;
- дидактична гра;
- навчання з комп'ютерною підтримкою;
- застосування мультимедіа-систем;
- взаємонавчання (в парах, мікрогрупах);
- тестування знань, умінь;
- показ досягнень учнів;

Основні показники пізнавального інтересу: цікавість, самостійність, ініціативність, вольові якості (завзятість, наполегливість, вміння доводити розпочате до кінця, опір відволікаючим впливам, енергійність), цілеспрямованість, творчість.

Завдяки досвіду педагогів минулого століття, а також використовуючи сучасні дослідження, виділяють чотири умови, що сприяють формуванню, розвитку та зміцненню пізнавального інтересу учнів.

Головна умова формування пізнавального інтересу – це формування

максимальної опори на розумову діяльність учнів. Удосконалення пізнавальних сил відбувається за допомогою вирішення пізнавальних завдань, роздуми, а також активного пошуку, де учень самостійно приймає рішення, і формується певна точка зору [39].

Друга умова – формування пізнавальних інтересів і особистості в цілому. Це необхідно для ведення повноцінного навчального процесу. Відбувається зміцнення і поглиблення пізнавального інтересу на основі того, що навчання систематично і оптимально вдосконалює діяльність пізнання, її способів, її умінь. У реальному процесі навчання вчителю доводиться мати справу з тим, щоб постійно навчати учнів безлічі умінь і навичок. При всій різноманітності предметних умінь виділяються загальні, якими вчення може керуватися поза залежності від змісту навчання, такі, наприклад, як вміння читати книгу (працювати з книгою), аналізувати і узагальнювати, вміння систематизувати навчальний матеріал, виділяти єдине, основне, логічно будувати відповідь, наводити докази і т. д.

Третя умова – формування емоційної атмосфери навчання і забезпечення позитивного емоційного тону навчального процесу.

Благополучна емоційна атмосфера навчання і пізнання пов'язана з двома головними джерелами розвитку школяра: з діяльністю і спілкуванням, які формують багатозначні відносини і створюють тонус особистого настрою учня. Обидва ці джерела не ізольовані один від одного, вони весь час взаємодовнюють в навчальному процесі, і разом з тим стимули, що надходять від них, різні, і різний вплив їх на пізнавальну діяльність та інтерес до знань.

Четверта умова – сприятливе спілкування в навчальному процесі. Дана умова працює при формуванні взаємозв'язку «учень-вчитель», «учень-батьки і близькі», «учень-колектив» [10]. До цього слід додати деякі індивідуальні особливості самого учня, переживання успіху і неуспіху, його схильності, наявність інших сильних інтересів і багато іншого в психології дитини.

Розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів залежить від: рівня знань вчителя, умінь акцентувати увагу учнів на головному, виборі форм, та

методів навчання на уроці, врахування індивідуального підходу до учнів та диференціація навчальних завдань.

Вибір засобів стимулювання пізнавальних інтересів обумовлений, перш за все, урахуванням вікових особливостей молодших школярів, серед яких виокремлюють: створення позитивного емоційного тону пізнавальної діяльності; емоційність вчителя; взаємна підтримка в діяльності вчителя і учнів; використання методів змагання та заохочення; використання завдань дослідницького та творчого характеру; дидактичні ігри; стимулювання пізнавальної активності шляхом створення ефекту здивування й емоційного захоплення; використання інтерактивних методів навчання; стимулювання пізнавального інтересу через ефект незавершеності; створення «ситуації успіху».

Таким чином, в педагогічній практиці пізнавальний інтерес розглядають часто як засіб активізації пізнавальної діяльності учня, як ефективний інструмент в роботі вчителя. Даний «інструмент» дозволяє йому зробити процес навчання привабливим, виділити в навчанні ті пункти, які зможуть привернути до себе мимовільну увагу учнів, змусять активізувати мислення, хвилюватися і переживати, захоплено працювати у процесі навчання.

1.3. Потенціал уроків дизайну і технологій у формуванні пізнавального інтересу молодших школярів

У початковій школі формуванню та підтримці пізнавального інтересу молодших школярів сприяють уроки дизайну і технологій. Технічна освіта забезпечує накопичення знань, практичних умінь і навичок, які є важливим засобом формування світогляду, розумового розвитку та морального виховання людини. Викладання технічних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах, як зазначає І. Підласий, дозволяє цілеспрямовано використовувати досягнення національної та світової культури, поєднувати відповідні цілі навчання з цілями виховання і розвитку в один загальний напрямок формування людини і громадянина

Важливо підкреслити, що саме предмети технічного циклу допомагають учням пізнати світ, людей і себе, вчать їх логічно мислити, сприяють формуванню механізмів самоорганізації, саморозвитку, творчого пошуку, умінь відходити від стереотипу і прагнути до самостійного вирішення проблем.

Інтерес до навчального предмета залежить від багатьох чинників, зокрема від характеру (репродуктивного або творчого) діяльності учнів. У навчанні дизайну і технологій основною формою творчої діяльності виступає технічна творчість, у процесі якої проявляються найбільш сприятливі умови для педагогічного впливу на молодших школярів та розвитку їх пізнавальних інтересів

Технічна творчість сприяє формуванню і підтримці інтересу до навчального предмета, поглиблюють розуміння суті явищ, які вивчаються та розширюють знання учнів, приводять до підвищення рівня самостійності та самодостатності в оволодінні технічними знаннями та вміннями. Заняття з технічної творчості привчають до самостійної роботи з науковою та науково-популярною літературою; спрямовують до творчості, формування нових умінь та навичок, розвитку ініціативи.

Технічна творчість відіграє важливу роль у формуванні пізнавального інтересу в учнів до навчання дизайну і технологій саме тому, що спрямовує свідомість і чим швидше свідомість молодших школярів отримає технічну спрямованість, тим швидше з'явиться бажання створювати нові вироби, конструювати, працювати з інструментами та пристосуваннями. У цьому процесі виникають закономірності: з'являються технічні знання – підвищується інтерес до техніки і технологій; розвивається технічне мислення – виникає потреба засвоювати нові способи предметно-перетворювальної діяльності, виконувати проектно-технологічні завдання. Коли інтерес до техніки виник, то на його затвердження впливає швидкий розвиток таких галузей як електротехніка, машинобудування, будівництво, комунікаційні та комп'ютерні технології. І тут важливо своєчасно спрямувати здібності учня до певного виду діяльності. Значна роль в цьому належить вчителю.

Ступінь пізнавального інтересу до техніки, технологій виготовлення виробів може бути різним. Спочатку у багатьох учнів це є лише допитливість – поверховий інтерес. Він може швидко з'явитися і так само швидко зникнути. Тому важливо цей інтерес закріпити. Але тут не можливо спрогнозувати конкретні моменти включення вольових та емоційних факторів у розвитку інтересу до навчання технологій. Це індивідуальний та складний процес. Вчителю варто інтуїтивно відчувати переходи розвитку інтересу і відповідно до цього обирати необхідні педагогічні прийоми. Окрім того варто турбуватися і про збереження вже існуючих пізнавальних інтересів. Цьому сприяє продумане планування роботи учнівського колективу, уникання одноманітної діяльності, підбір завдань із врахуванням росту інтересів молодших школярів, урізноманітнення педагогічних прийомів роботи з ними.

Становлення та розвиток інтересу до навчання дизайну і технологій не можна розглядати відокремлено від інших психологічних якостей. Так інтерес провокує загострення уваги (зосередженість думки). На уроках часто можна спостерігати відсутність відповідної уваги до пояснення, чи розповіді вчителя, до практичної роботи. В процесі засвоєння технології виготовлення виробу учні занурюються в творчий пошук. Тому тут без уваги неможливо щось створити, придумати, зрозуміти, якісно зробити [29].

Успішному формуванню пізнавальних інтересів учнів сприятиме чітко продумана система творчих завдань, де завдання відрізняються між собою новизною, проблемністю, наростаючою складністю. Учні в своїх пошуках спираються на наукову теорію, в результаті чого практичні дії переплітаються із розумовою діяльністю, «виконане» мозком «закріплюється».

Позитивно впливає на розвиток пізнавального інтересу учнів також постановка дослідів, проведення досліджень, випробування моделей, механізмів на уроках дизайну і технологій, адже дані види діяльності передбачають зіставлення фактів, явищ, якостей, опис висновків. Конструкторський пошук навчає розділяти ціле на частини та знаходити раціональні способи розв'язання окремих задач мислено, об'єднувати, узагальнювати їх.

У процесі винахідництва також розвивається творча уява та фантазія. В учнів виробляється вміння, мислено відокремлювати з оточуючої дійсності певні явища, бачити в них головне, раціональне

Одночасно з розвитком інтересу на уроках дизайну і технологій в учнів формується, увага, змінюється їх характер, особливо одна із його складових – воля. Л. Савлунинська зазначає, що «людину з сильним волевим характером не зупинять ні які труднощі, перешкоди та випробування». Науковець вказує, що «для врахування індивідуальних інтересів учнів, треба залучати їх до активної участі в розробці планів роботи, практикувати вільний вибір учнями творчих завдань». Учні можуть вільно обирати завдання, які їм цікаві, об'єднуючись в групи з однодумцями, або ж працюючи самотійно. Практика показує, що в більшості випадків, завдання, які учні обрали самотійно, завершувались успішно [47].

Важливо підтримувати зв'язок практичної предметно-перетворювальної діяльності з теоретичним навчанням на уроках. Все, що робиться в контексті практичної роботи: виготовлення моделей, інструментів, пристосувань, в тій чи іншій мірі стимулює оволодіння теоретичними знаннями. При цьому і знання потрібні учням не тільки для відповіді на уроці, а й для практичної діяльності (від них залежать результати цієї діяльності), для свого інтелектуального та професійного росту. Саме тому учні намагаються краще сприймати матеріал на уроках дизайну і технологій, відвідують технічні виставки, читають технічну науково-популярну літературу, тощо.

Отже, основним засобом формування пізнавального інтересу в учнів до на уроках дизайну і технологій є творча проектно-технологічна діяльність. Варто так організувати навчальний процес, щоб кожний його етап мав творчий характер.

На першому організаційно-підготовчому етапі проектно-технологічної системи відбувається пошук проблеми, вибір ідеї, аналіз можливостей здійснення задуму.

На другому етапі – конструкторському, конструюють виріб, модель чи

пристрій, складають креслення. На третьому етапі – технологічному, виготовляють виріб. Завершуватись виготовлення виробу повинно випробуванням, захистом проекту.

Крім того інтерес в учнів на уроках дизайну і технологій можна підвищити за рахунок використання сучасних технічних засобів. Враховуючи поширення інформаційних технологій в усіх галузях виробничої та невиробничої сфери, зокрема в освіті, необхідно використовувати комп'ютерну техніку (якщо звичайно є така можливість) як знаряддя праці. Учні повинні мати можливість створювати технічні малюнки та ескізи виробів, шукати їх оптимальні форми та розміри, складати технологію виготовлення, прогнозувати зовнішній вигляд та працездатність за допомогою комп'ютерної техніки [6].

Важливими умовами формування пізнавальної самостійності учнів, як показує педагогічний досвід, є: організація самостійної навчально-пошукової діяльності, вирішення пізнавальних завдань різних типів, поєднання активних та інтерактивних методів навчання з використанням комп'ютерних технологій, встановлення в процесі вивчення дизайну і технологій міжпредметних зв'язків [33].

Організуючи самостійну навчально-пошукову діяльність, з метою формування пізнавальної діяльності та пізнавального інтересу учнів, варто враховувати, як зовнішні, так і внутрішні чинники її організації в єдності. Зовнішніми факторами вважаються функції вчителя зі створення певних умов: забезпечення в навчальному процесі позитивної атмосфери, налагодження діалогу між учнями та вчителем, врахування суб'єктного досвіду школярів тощо. Внутрішніми факторами організації самостійної навчально-пошукової діяльності є

- пізнавальні можливості учнів, їх готовність виконувати самостійні навчально-пошукові дії;
- вміння аналізувати завдання, співвідносити їх з власними можливостями;
- прагнення до досягнення результату і контрольні-оціночні, які призначені для активного самоаналізу власної навчальної діяльності [4].

Важливим у формуванні пізнавального інтересу на уроках дизайну і технологій є використання різних типів завдань, вирішення яких сприяє розвитку самостійності, критичного мислення учнів. Завдання групуються за двома критеріями: *за рівнем складності* (інформаційні, дослідницькі) та згідно прийомів розумової діяльності учнів (завдання на аналогію, порівняння, на передбачення, на структурування навчального матеріалу та інші).

Використання пізнавальних завдань за рівнем складності дозволить вчителю управляти пізнавальною діяльністю учнів на всіх її етапах. На початковому етапі, коли учень осмислює мету і значення практичної роботи, а також на корекційному – коли необхідно здійснити контроль і оцінку дій.

Друга група – пізнавальні *завдання з різних прийомів розумової діяльності*: завдання на порівняння, аналогію, структурування навчального матеріалу, на передбачення, на визначення власного ставлення до навчального матеріалу. Використання цих завдань забезпечить підвищення інтересу школярів до навчання, прагнення до здійснення самостійної навчально-пошукової діяльності, до виявлення наполегливості, Узагальнення набутих знань, вміння критично їх оцінити.

Систематичне виконання учнями завдань, різних за рівнем складності та відповідно до прийомів розумової діяльності, сприятиме розвитку їх впевненості у власних силах, стимулювати бажання працювати і досягати результатів.

У процесі формування пізнавальної самостійності необхідно опиратися на поєднання активних та інтерактивних методів з використанням комп'ютерних технологій. Як показують численні дослідження, активні методи навчання краще використовувати, коли учням потрібно засвоїти інформацію: читання навчального матеріалу (історичні документи, параграф підручника, художній твір і т. п.), розповідь вчителя, пояснення, відповіді на питання, переклад та інше, а коли метою ставиться перетворення цієї інформації, залучення учнів до спільної або індивідуальної навчально-пошукової діяльності, до взаємонавчання, краще використовувати інтерактивні методи: дискусія, диспут «мозковий штурм», метод «прес», мікрофон, вільне письмо, імітаційні ігри тощо.

Саме інтерактивні методи дозволяють організувати навчальний процес так, щоб отримані знання поєднувалися з суб'єктивним досвідом учнів, ставали їх власними переконаннями.

Використання інтерактивних методів навчання допомагає учням осмислювати особливості навчального матеріалу, зрозуміти причинно-наслідкові зв'язки, враховувати власний досвід, робити висновки. Саме це призводить до формування готовності самостійно підбирати інформацію і до розуміння відображених явищ, процесів, осмисленню їх, порівнянні з сьогоденням [48].

Організовуючи навчання з використанням інтерактивних методів, вчитель повинен врахувати можливість одночасно створювати умови для отримання і накопичення учнями знань і розвитку у них бажання вчитися. Як показують наші спостереження, зміни в переконаннях і розуміння змісту навчального матеріалу, отриманого на уроках дизайну і технології приходять тільки з реальним досвідом, якого можна досягти тоді, коли учень екстраполює події, які він сприймає на себе. Крім того, використання інтерактивних методів дозволяє організувати міжособистісне спілкування і комунікації з учителем та однолітками.

З метою підвищення інтересу учнів до навчального матеріалу слід використовувати інтернетресурси, які дозволяють учням виробляти вміння самостійно набувати нову інформацію при здійсненні самостійної навчально-пошукової діяльності.

Важливим у формуванні та підтримці пізнавального інтересу на уроках дизайну і технологій є використання проблемних ситуацій, за яких вчитель протиставляє нові факти і результати спостереження системі знань, що наявні в учнів та робить акцент на цьому в суперечливій формі. Суперечності, що розкриваються учнями виступають при цьому сильним спонукальним мотивом до навчальної діяльності. Вони породжують прагнення молодших школярів зрозуміти суть явища, розкрити суперечності. Така діяльність учнів забезпечується глибоким, внутрішнім, безпосереднім інтересом.

Спостереження і досліди набувають для учнів особливого змісту, коли вчитель показує їм на ділі, що знання, отримані в процесі праці і проведення спеціальних спостережень, допомагають виконувати роботу добре і швидко. Важливо організовувати працю дітей так, щоб досліди проводив індивідуально кожен учень. На цьому самому уроці слід використовувати зроблені висновки, які допоможуть досягти найкращих результатів у трудовій діяльності.

За словами В. Сухомлинського «...витоки творчих здібностей і обдарування дітей на кінчиках їхніх пальців. Від пальців, образно кажучи, йдуть найтонші струмочки, які живлять джерело творчої думки. Чим більше впевненості і винахідливості в рухах дитячої руки, тим тонше взаємодія із знаряддям праці, чим складніше рух, необхідний для цієї взаємодії, тим глибше виходить взаємодія руки з природою, з суспільною працею в духовне життя дитини. Іншими словами: чим більше майстерності в дитячій руці, тим розумніша дитина» [59].

Нині творчість вважають основою існування людини, яка невіддільно пов'язана з пізнанням, називають діяльністю у процесі якої з'являється щось істотне, відбувається якісний розвиток суспільства, виявляється сутність буття людини.

Ефективність творчої діяльності залежить від умов організації, кількості інформації, що одержує індивід, його емоційного стану, індивідуальних особливостей та обсягу знань, якими він володіє. До умов формування художньо-творчої діяльності належить певний рівень пізнавальної діяльності, організація розвивального середовища, спрямованого на формування сприйняття, пам'яті, мислення та уяви молодших школярів, навичок і вмінь роботи з різними матеріалами, створення певної емоційної атмосфери, що стимулює виникнення і становлення елементів творчості.

У роботі з різними матеріалами найбільш ефективними прийомами розвитку пізнавального інтересу: дитяче експериментування з матеріалом перед початком навчання; створення доброзичливої атмосфери під час показу нових способів перетворення паперу, тканини, природного і непридатного матеріалів;

формування технічних навичок і вмінь у процесі виконання вправ; досягнення самостійності й активності дітей; доброзичлива та об'єктивна оцінка дитячих виробів .

Таким чином, ефективність навчально-пізнавальної діяльності на уроках дизайну і технологій визначається не обсягом знань, умінь і навичок, яких набув учень, а мірою участі самого школяра у процесі здобуття цих знань.

Правильно організована праця дає змогу учням здобувати поглиблені знання про якість і можливості різних матеріалів, сприяє закріпленню позитивних емоцій, стимулює бажання працювати й засвоювати особливості майстерності, долучає до народного декоративного мистецтва, тому є всі підстави розглядати уроки дизайну і технологій як важливий елемент розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.

Висновки до першого розділу

Пізнавальний інтерес у наукових працях багатьох відомих психологів та педагогів вивчений досить ретельно. Питаннями розвитку пізнавального інтересу присвячені дослідження та ідеї науковців, серед яких Б. Ананьєв, Н. Бібік, А. Макаренко, А. Маркова, Н. Морозова, О. Савченко, К. Ушинський, Н. Чернишевський, Г. Щукіна і багато інших. Науковців трактують інтерес як мотиваційну сферу, потреби суб'єкта, спрямованість особистості. Також, в науковому просторі існують тлумачення інтересу через емоцію, почуття, ставлення.

У навчальному процесі пізнавальний інтерес виступає як засіб навчання, як мотив навчання, як стійка якість особистості школяра, спрямоване на оволодіння знаннями і способами пізнавальної діяльності.

Пізнавальний інтерес виступає зовнішнім стимулом процесів виховання і навчання, засобом активізації пізнавальної діяльності дитини, ефективним інструментом педагога, що дозволяє зробити процес навчання привабливим, виділити в навчанні саме ті аспекти, які зможуть привернути до себе мимовільну

увагу дітей, активізують мислення, забезпечують легкість і міцність засвоєння інформація.

У сучасній психолого-педагогічній літературі структура пізнавального інтересу представлена як сукупність емоційних, вольових та інтелектуальних процесів, при цьому підкреслюється їх специфічна роль і взаємозв'язок.

Розвиток пізнавального інтересу обумовлений соціальним оточенням, активністю самої особистості, її позицією, змістом і характером діяльності дитини і оточуючих людей, процесами навчання і виховання, стимулюючими інтерес, характеристиками об'єкта інтересу. Формування пізнавального інтересу молодших школярів як складного особистісного утворення відбувається поступово в діяльності, має практичну спрямованість, що дозволяє входити дитині в проблемну ситуацію, впливаючи на інтелект, волю, емоції, почуття, бажання, дії дитини.

Під *формуванням пізнавального інтересу* ми розуміємо процес переходу, за певних умов, з нижчого на вищий стійкий рівень пізнавального інтересу, що характеризується набором встановлених ознак, при якому відбувається мобілізація всіх психофізіологічних систем учня, що забезпечують ефективно сприйняття і виконання певних навчально-пізнавальних дій. Умовно виділяють наступні стадії розвитку інтересу: *цікавість, допитливість, пізнавальний інтерес, теоретичний інтерес*

Вагомі можливості для формування пізнавального інтересу мають уроки дизайну і технологій. Розвитку пізнавального інтересу на уроках технологій, сприяють наступні головні аспекти: учень повинен розуміти, матеріал що вивчає, зміст якого підібрано до уроку; інформація повинна відповідати віковим і фізіологічним особливостям молодших школярів, важливим є новизна у змісті матеріалу, його емоційна насиченість, різноманітність завдань. На уроці дизайну і технологій розвитку пізнавального інтересу сприяють використання інформаційно-комунікаційних технологій, мультимедійних презентацій, інтерактивної дошки, різних візуальних та звукових засобів, методів та форм навчання.

РОЗДІЛ 2.
**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ
ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ДИЗАЙНУ І ТЕХНОЛОГІЙ**

2.1. Констатувальне дослідження рівня сформованості пізнавального інтересу молодших школярів на уроках дизайну і технологій

Відповідно до завдань магістерського дослідження з метою визначення рівнів сформованості пізнавального інтересу молодших школярів на уроках дизайну і технологій нами було проведене констатувальне дослідження, в якому взяли участь учні четвертих класів (в кількості 28 учнів) та вчителі (в кількості 5 осіб) Комарівська гімназія (Чернівецька область).

Завдання констатувального дослідження полягали у:

- з'ясуванні рівня пізнавального інтересу учнів до уроків дизайну і технологій;
- визначенні рівня розуміння вчителями сутності поняття «пізнавальний інтерес» молодших школярів та усвідомлення ними важливості формування пізнавального інтересу у навчанні дітей молодшого шкільного віку;

Для дослідження були використані *методи діагностики*:

- педагогічне спостереження за діяльністю учнів на уроках дизайну і технологій, аналіз об'єктів (продуктів) предметно-перетворювальної діяльності учнів;
- анкетування для учнів (з метою виявлення рівня пізнавального інтересу учнів до уроків дизайну і технологій) та для вчителів;

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив нам визначити три рівні сформованості пізнавального інтересу молодших школярів: низький, середній і високий, на які ми будемо орієнтуватися при оцінці результатів.

Низький рівень – не виявляють ініціативності та самостійності в процесі виконання завдань, втрачають до них інтерес при ускладненнях і проявляють негативні емоції (засмучення, роздратування), не задають пізнавальних питань; потребують поетапного пояснення умов виконання завдання, показі способу використання тієї чи іншої готової моделі, в допомоги дорослого.

Середній рівень – велика ступінь самостійності в прийнятті завдання і пошуку способів їх виконання. Відчуваючи труднощі у вирішенні завдання, діти чи не втрачають емоційного ставлення до них, а звертаються за допомогою до вчителя, задають питання для уточнення умов її виконання і отримавши підказку, виконують завдання до кінця, що свідчить про інтерес дитини до даної діяльності і про бажання шукати способи вирішення завдання, але спільно з дорослим.

Високий рівень – прояв ініціативності, самостійності, інтересу і бажання вирішувати пізнавальні завдання. У разі труднощів діти не відволікаються, виявляють завзятість і наполегливість у досягненні результату, яке приносить їм задоволення, радість і гордість за власні досягнення.

Для виявлення рівня сформованості пізнавальних інтересів молодших школярів виділимо наступні *критерії і показники*:

- *мотиваційний* (наявність інтересу учнів до дизайну і технологій як навчального предмету, цілеспрямованість у процесі проектно-технологічної діяльності, її завершеність, вміння долати труднощі);

- *когнітивний* (наявність знань учнів в контексті пройдених тем курсу «Дизайн і технології», наявність пізнавальних запитань);

- *дієво-практичний* (ініціативність у пізнанні; прояв рівнів пізнавальної діяльності та наполегливості, ступінь ініціативності, активності, дисциплінованості учнів).

Кожен з критеріїв охоплює ряд показників, які конкретизують ці критерії.

У даному дослідженні використовувалися критерії, показники і методи діагностики, що представлені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Критерії, показники та методи діагностики сформованості рівнів пізнавального інтересу молодших школярів на уроках дизайну і технологій

<i>Критерії</i>	<i>Показники</i>	<i>Методи діагностики</i>
Мотиваційний	наявність інтересу до навчального предмету; цілеспрямованість діяльності, самостійність, вміння долати труднощі.	Анкетування учнів за методикою Г. Щукіної
Когнітивний	знання, отримані на уроках дизайну і технологій в рамках раніше вивчених тем	Тестування учнів
Дієво-практичний	прояв інтересу на уроках; активність, сумлінність, відповідальність.	Спостереження за учнями під час уроків; аналіз результатів (продуктів) предметно-перетворювальної діяльності учнів;

Зупинимося на огляді змісту методів, які були застосовані нами для виявлення пізнавального інтересу дітей молодшого шкільного віку до уроків дизайну і технологій.

Анкетування за методикою Г. Щукіної.

Мета анкетування: виявити рівень пізнавального інтересу в учнів до навчального предмету «Дизайн і технології» (Додаток А).

Учням пропонувалося 5 запитань, кожне з яких розкривало один з критеріїв рівня сформованості пізнавального інтересу. Відповідно до інструкції, учням необхідно було відповісти на 5 запитань, вибравши один з трьох варіантів відповіді. Відповіді дітей оцінювалися в балах:

- відповіді групи «А» – 3 бали.
- відповіді групи «Б» – 2 бали.

- відповіді групи «В» – 1 бал.

Відповідно до кількості балів можна виділити:

Високий рівень – 15-18 балів: висока пізнавальна активність на уроках технології; захоплений процес самостійної діяльності, прагнення до подолання труднощів.

Середній рівень – 10-14 балів: пізнавальна активність, що вимагає спонукань вчителя; залежність самостійної діяльності від ситуації; подолання труднощів за допомогою інших, очікування допомоги.

Низький рівень-6-9 балів: пізнавальна інертність; уявна самостійність дій; повна бездіяльність при виникненні труднощів.

Одним з показників наявності інтересу на *когнітивному рівні* є знання в в галузі техніки і технологій. Ця найважливіша обставина, забезпечує розвиток пізнавального інтересу. Тільки на певному рівні накопичення знань, умінь і навичок можна здійснювати роботу з розвитку пізнавального інтересу.

З метою виявлення рівня знань нами було проведено тестування відповідно до розділів програми «Дизайн і технології» (Додаток Б).

Тест – це вид експериментального дослідження, що представляє собою спеціальне завдання або систему завдань. Тест включає в себе питання і варіанти відповідей, з яких навчається вибирає правильний на його погляд, деякі питання містять кілька правильних варіантів відповідей. Правильний варіант відповіді оцінюється одним балом. Отримана кількість балів дозволяє віднести учня за даним критерієм до одного з трьох рівнів прояви когнітивного критерію.

Відповідно до кількості балів можна виділити:

Високий рівень – не більше однієї помилки по пройденому матеріалу.

Середній рівень – достатній мінімальний рівень виконання вимог, що пред'являються до конкретної роботи; не більше 3 помилок по пройденому навчальному матеріалу.

Низький рівень – рівень виконання нижче задовільного; наявність більше 4-5 помилок по поточному матеріалу; більше 4-5 помилок по пройденому матеріалу.

Аналіз продуктів діяльності здійснювався на уроках дизайну і технологій і включав оцінку наступних навичок учнів:

- акуратність виконання роботи;
- відповідність продукту діяльності запропонованому зразку;
- наявність елементів творчості в продукті діяльності;
- прояв працьовитості в процесі роботи.

Метод спостережень уроків здійснювався на уроках дизайну і технологій. Спостереження дало можливість зібрати факти в їх взаємозв'язку, отримати об'єктивні дані про особливості прояву інтересів у кожного учня. На уроці навчання технологій зверталася увага на активність молодших школярів. Відзначався прояв працьовитості, ініціативи, самостійності, вміння працювати в колективі.

В ході спостереження за учнями під час уроків зверталась увага на наступні моменти:

- чи зосереджено учні працюють ? (Визначались, які умови необхідно створювати, щоб учні проявляли уважність, зосередженість).
- чи завжди правильно учні виконують завдання вчителя? За яких умов? (З чим пов'язана старанність учнів?).
- чи задають учні запитання педагогу на уроці і після нього? Якого характеру ці запитання? (фіксувались запитання учнів за власної ініціативи, який їх зміст, глибина, спрямування).
- які емоційні прояви учнів, що пов'язані з інтересом до уроку, спостерігались, і коли вони проявлялись? (фіксувались позитивні і негативні емоції, причини їх прояву.)

Для констатуючого етапу дослідно-дослідницької роботи ми взяли когнітивний та мотиваційний критерії та відповідні методики їх дослідження. Для діяльнісно-практичного критерію ми аналізували продукти предметно-перетворювальної діяльності учнів..

Дані, отримані за допомогою різних методів вивчення інтересу до того чи іншого об'єкта пізнання, порівнювались, взаємодоповнювались і

конкретизувались, що дало можливість визначити узагальнені показники та критерії рівнів розвитку пізнавального інтересу молодших школяр.

Отже, за когнітивним критерієм потрібно було визначити у учнів сформованість знань з дизайну і технологій. Для цього ми провели тестування «Чи знаєте ви?». Результати тестування представлені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Результати тестування за когнітивним критерієм

<i><u>Рівні</u></i>	<i><u>Кількість учнів</u></i>	<i><u>%</u></i>
<i>Високий</i>	8	29
<i>Середній</i>	13	46
<i>Низький</i>	7	25

Результати діагностики за когнітивним критерієм представлені на рисунку 2.1.

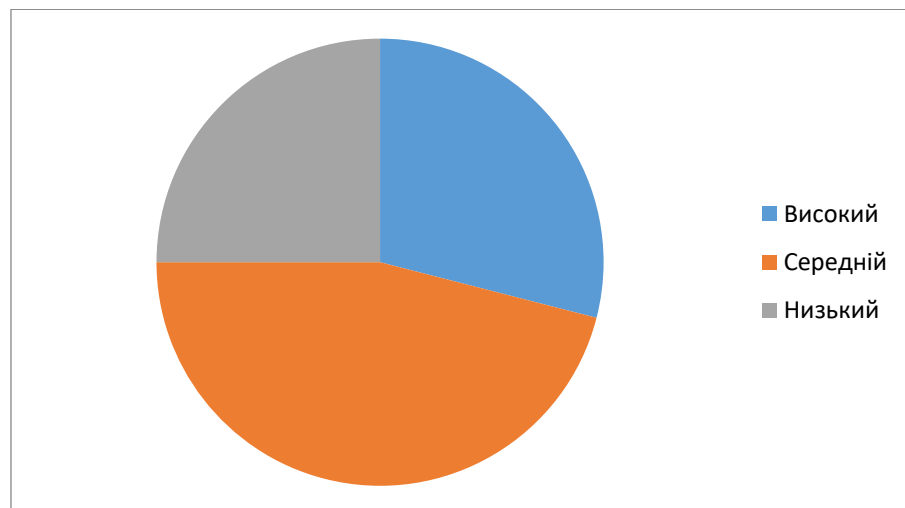

Рисунок 2.1. Рівні сформованості пізнавального інтересу молодших школярів за когнітивним критерієм

Для того, щоб виявити наявність інтересу до навчального предмету «Дизайн і технології» за мотиваційним критерієм ми провели анкетування на основі методики Г. Щукіної. Результати представлені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Результати анкетування за мотиваційним критерієм

<u>Рівні</u>	<u>Кількість учнів</u>	<u>%</u>
<i>Високий</i>	6	21
<i>Середній</i>	12	43
<i>Низький</i>	10	36

Результати діагностики за мотиваційним критерієм представленні на рисунку 2.2.

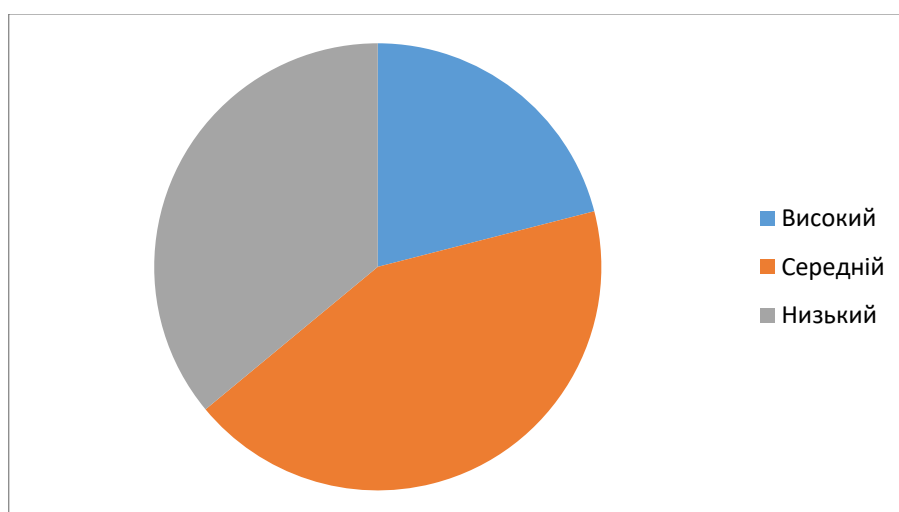

Рисунок 2.2. Рівні сформованості пізнавального інтересу молодших школярів за мотиваційним критерієм

Проаналізувавши практичні роботи учнів, згідно діяльнісно-практичного критерію, можна зробити висновок, що частина робіт не відповідала вимогам, а також більшість робіт було виконано без прояву творчості. Результати спостереження за учнями під час уроків та рівень виконання ними практичної роботи представлено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Результати анкетування за дієво-практичним критерієм

<u>Рівні</u>	<u>Кількість учнів</u>	<u>%</u>
<i>Високий</i>	7	24
<i>Середній</i>	13	45
<i>Низький</i>	9	31

Результати діагностики за дієво-практичним критерієм представлені на рисунку 2.3.

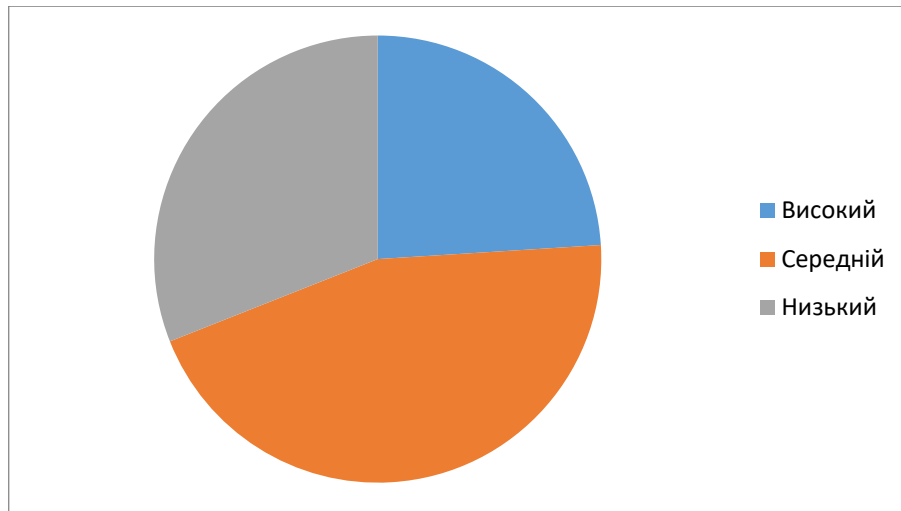

Рисунок 2.3. Рівні сформованості пізнавального інтересу молодших школярів за дієво-практичним критерієм

Аналіз результатів діагностики дозволив зробити висновок про те, що рівень сформованості пізнавального інтересу на уроках дизайну і технологій вище середнього, але необхідно й надалі підвищувати цей показник.

Узагальнені результати дослідження рівня сформованості пізнавального інтересу молодших школярів за мотиваційним, когнітивним, дієво-практичним критеріями подані у таблиці 2.5. та на рисунку.2.4.

Таблиця 2.5.

Узагальнені результати виявлення рівня сформованості пізнавального інтересу молодших школярів за критеріями

<i>Критерії</i>	<i>Високий рівень</i>	<i>Середній рівень</i>	<i>Низький рівень</i>
Мотиваційний	21	43	36
Когнітивний	29	46	25
Дієво-практичний	24	45	31
Всього	25%	45%	30%

За отриманими даними побудовані гістограми (Рисунок 2.4.).

Щодо дослідження вчителів початкових початкової школи, то нами була запропонована анкета, на основі якої ми визначили рівень розуміння вчителями сутності поняття «пізнавальний інтерес» молодших школярів та усвідомлення ними важливості формування пізнавального інтересу у навчанні дітей молодшого шкільного віку.

Результати дослідження показують, що більшість вчителів 73% розуміють сутність поняття пізнавальний інтерес, 63% підбирають завдання, методи роботи, що стимулюють розвиток пізнавального інтересу до уроків дизайну і технологій. Але педагоги стикаються з труднощами у реалізації підібраних форм та методів, що сприятимуть розвитку пізнавального інтересу через недостатній рівень навчально-методичного забезпечення.

Для формування пізнавального інтересу вчителі використовують, зазвичай, завдання дослідницько-пошукового характеру (30%), завдання творчого характеру (15%), нестандартні завдання (30%), це свідчить про те, що вчителі, використовуючи завдання різного характеру, працюють над проблемою розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.

Отже, результати констатувального дослідження дозволили одержати детальну характеристику існуючого рівня дослідницьких умінь молодших школярів та визначити, що він є недостатнім. Отримані дані підтвердили

актуальність поставленої проблеми і були враховані при теоретичному обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов, забезпечення яких спрямоване на формування пізнавального інтересу молодших школярів на уроках дизайну і технологій.

2.2. Характеристика організаційно-педагогічних умов формування пізнавального інтересу молодших школярів на уроках дизайну і технологій

Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів на уроках дизайну і технологій – це створення такої атмосфери навчання, при якій учні спільно з учителем активно працюють, свідомо розмірковують над процесом навчання, відстежують, підтверджують, спростовують або розширюють наші знання, нові ідеї, почуття або думки про навколишній світ, техніку і технології.

Педагогічна система може успішно функціонувати і розвиватися лише при дотриманні певних умов.

Специфічною рисою поняття «педагогічні умови» є те, що воно включає в себе елементи всіх складових процесу навчання і виховання: цілі, зміст, методи, форми, засоби.

Словник навчально-педагогічних понять і термінів тлумачить педагогічні умови як «обставини процесу навчання, які є результатом цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів, а також організаційних форм навчання для досягнення певних дидактичних цілей» [55].

Під педагогічними умовами ми розуміємо обставини освітнього процесу, які є результатом відбору, конструювання і застосування елементів змісту, форм, методів і засобів навчання і виховання, що сприяють ефективному вирішенню поставленого завдання.

Педагогічні умови – це цілеспрямовано створена обстановка (середовище), в якій в тісній взаємодії представлені сукупність психологічних і педагогічних факторів (відносин, засобів і т. д.), дозволяють педагогу ефективно здійснювати

виховну або навчальну роботу.

Формування позитивного інтересу до навчальної діяльності залежить від багатьох умов, насамперед від знання вчителем готовності дитини до навчання як до серйозної відповідальної і наполегливої праці; від знання вчителем ставлення особистості до школи, до знань, до навчальних предметів та зміни цього ставлення протягом тривалого періоду, від організації освітнього процесу, зокрема використання дитячих можливостей до засвоєння знань.

Головною умовою формування інтересу є розуміння школярем змісту і значення виучуваного; для цього вчитель повинен поставити перед собою педагогічну чітку мету: в чому він має сьогодні переконати учнів, як розкрити їм знання цього питання в наш час і найближчу для дітей перспективу .

Друга важлива умова збудження інтересу – це наявність нового як у змісті виучуваного, так і в самому підході до його розгляду. Не можна повторювати відомі істини на одному й тому самому пізнавальному рівні: треба розширювати горизонти пізнання учнів, відшукувати в добре відомому питанні нове, раніше не відоме, але істотне для глибшого розуміння матеріалу.

Третя умова формування інтересу – це емоційна привабливість навчання. Треба прагнути, щоб здобуті на уроках знання викликали в особистості емоційний відгук, активізували моральні, інтелектуальні та естетичні почуття.

Четверта умова виховання інтересу – це наявність оптимальної системи тренувальних творчих прав і пізнавальних завдань до відповідної «порції» програмного матеріалу.

Аналіз наукової літератури дозволив нам обґрунтувати організаційно-педагогічні умови, які забезпечували б розвиток пізнавального інтересу молодших школярів на уроках дизайну і технологій, а саме

- застосування особистісно орієнтованого підходу у формуванні пізнавального інтересу молодших школярів;
- забезпечення різноманітності форм, методів та засобів активізації пізнавального інтересу молодших школярів до навчання дизайну і технологій;

- *орієнтація молодших школярів на систематичну самостійну роботу.*

Розглянемо їх детальніше.

2.2.1. Застосування особистісно орієнтованого підходу у формуванні пізнавального інтересу молодших школярів

Застосування особистісно орієнтованого підходу у формуванні пізнавального інтересу молодших школярів базується на психолого-педагогічні положення теорії Л. Виготського, П. Гальперіна, В. Давидова, І. Зимової, А. Леонтьєва, А. Маркової, С. Рубінштейна та інших науковців.

Особистість молодшого школяра при вивченні дизайну і технологій виступає в якості суб'єкта технологічної діяльності. Вона формується в діяльності і в спілкуванні з іншими людьми і сама визначає характер і особливості протікання цих процесів. Особистісний компонент даного підходу означає те, «...що всі психічні процеси, властивості і стани розглядаються як ті, що належать конкретній людині і залежать від індивідуального і суспільного буття людини та визначаються її закономірностями» (І. Бех). Згідно особистісно-орієнтованого підходу, в центрі навчання знаходиться сам молодший школяр, як особистість: його мотиви, потреби, інтереси, установки, його неповторні психологічні якості. Учитель в контексті такого підходу визначає навчальну мету уроку і організовує, направляє і коригує весь навчальний процес, виходячи з інтересів суб'єкта-молодшого школяра, рівня його умінь і знань. Молодший школяр в кінці уроку, побудованого на основі особистісно-орієнтованого підходу, повинен відповісти собі на питання, чому він сьогодні навчився, чого він не міг ще зробити вчора.

Сучасні психологи і педагоги єдині в тому, що якість виконання діяльності і її результат залежать, перш за все, від пізнавального інтересу, який пов'язаний з потребами та мотивацією особистості молодшого школяра. Мотивація визначає пізнавальний інтерес, викликає цілеспрямовану активність, що визначає вибір

засобів і прийомів, їх упорядкування для досягнення цілей. За визначенням І. Зимової «мотивація є запусковим механізмом будь-якої людської діяльності: будь то праця, спілкування або пізнання» (І Зимова). Живить і підтримує мотивацію відчутний, реальний, етапний і кінцевий успіх. Якщо успіху немає, то мотивація згасає, і це негативно позначається на виконанні діяльності.

Енергетичним джерелом діяльності є потреба. Однак сама по собі потреба не визначає діяльність; її визначає предмет, тобто те, на що спрямована ця потреба. Відповідно до цього визначення можна виділити основні характеристики потреби:

- предметність діяльності;
- вмотивованість: зовнішню і внутрішню;
- цілеспрямованість; усвідомленість.

Організація навчання дизайну і технологій молодших школярів на основі даного підходу означає, що всі методичні рішення вчителя, наприклад, підбір змісту навчального матеріалу, використання тих чи інших прийомів, методів і засобів навчання здійснюється через призму особистості учня – його потреб, мотивів, здібностей, активності, інтелекту та інших.

На думку основоположника вітчизняної теорії розуміння особистості С. Рубінштейна, «гуманістична парадигма припускає, що вибір технологій навчання повинен ґрунтуватися не тільки на вимогах соціуму, а й на індивідуальних психічних і особистісних потребах учня» [19].

Отже, педагогічний вплив на учня принесе очікувані результати тільки в тому випадку, якщо він орієнтується на реальний рівень психофізіологічних можливостей особистості учня. З цієї причини необхідно попередньо виявити інтелектуальний рівень, особливості психіки і фізіології учня молодшого школяра.

Формуванні пізнавального інтересу до навчання дизайну і технологій відбувається в проектно-технологічній діяльності.

Проектно-технологічна діяльність, як провідний вид діяльності на уроках дизайну і технологій, повинна володіти релевантністю і мати особистий сенс і

значимість для кожного з учнів. Проектно-технологічна діяльність на уроці повинна бути мотивована, а учні повинні відчувати потребу в ній, почуття власної значущості, впевненості і компетентності.

Важливу роль на уроці відіграє психологічна та інтелектуальна готовність до предметно-перетворювальної діяльності. Ситуація на уроці повинна сприяти створенню радісного настрою і викликати довіру у спілкуванні через атмосферу дружелюбності, взаєморозуміння і співпраці. Велика роль в цьому належить вчителю, який повинен враховувати індивідуальні особливості учнів: характер, темперамент.

Так само відзначимо, що предметно-перетворювальна діяльність повинна відповідати визначеним освітнім завданням, програмним вимогам до знань, умінь, навичок, вимогам Державного стандарту [21].

Діти молодшого шкільного віку з особливим захопленням сприймають уроки дизайну і технологій, вони з готовністю та інтересом опановують нові знання, вміннями та навички, що пов'язані з технологіями обробки різних матеріалів. Предметно-перетворювальна діяльність учнів стимулює образне мислення, активізує почуття, формує смак, а отже, має вплив на вплив на емоції людини. Уроки дизайну і технологій стають набагато цікавішими, якщо учні отримують елементарну культурознавчу інформацію, цікавого і пізнавального характеру. Молодші школярі активно пізнають світ, тому хочуть отримати якомога більше інформації про природній та рукотворний світ, який їх оточує. Нові яскраві враження, емоційна забарвленість і новизна інформації допомагають пробудити у дітей пізнавальний інтерес до навчання дизайну і технологій. Інтерес, в свою чергу, підвищує активність і ефективність засвоєння знань.

Підвищення рівня пізнавального інтересу знаходиться в прямій залежності від розвиненості особистісних функцій учнів, тобто чим вище рівень, тим більшою мірою актуалізовані такі функції, як:

- мотивуюча – значущість вивчення дизайну і технологій; рівня загальної освіти, розвитку гуманітарного мислення;

- ціннісно-сміслова – вироблення учнем системи цінностей, що визначають його поведінку, образ і сенс життя в світі, здатність доброзичливо ставитися до країни, її культури і народу;

- творча – пошук нових шляхів, нестандартних рішень, прагнення до цього у своїй діяльності, а також творчий досвід розвитку і вдосконалення загальнонавчальних і спеціальних умінь;

- орієнтовна – здатність орієнтуватися в дії, бачити протиріччя, думати про приховані причини, брати на себе відповідальність за прийняті рішення, на цій основі в поєднанні з іншими функціями формується інтерес до майбутньої професійної діяльності;

- самореалізація – прагнення молодшого школяра до визнання свого образу «Я», до відчуття власної значущості, готовності «прийняти» інших;

- рефлексія – здатність до самоаналізу і самооцінки, які дозволяють пояснювати як свої успіхи, так і невдачі;

- самостійність – вміння формулювати пізнавальні задачі, самостійно ставити цілі і знаходити для них рішення;

Ефективним засобом формування пізнавального інтересу молодших школярів може стати система *особистісно розвиваючих ситуацій*.

Особистісно розвиваюча ситуація – один з центральних моментів особистісно орієнтованого навчання, механізм його реалізації. Ситуація розрахована на те, щоб торкнутися особистісних структур свідомості учня, особистісного досвіду школяра. Тому особистісно орієнтовані ситуації передбачаються запитання і завдання, спрямовані на учня і його актуальних інтересів [40]. Особистісно орієнтована ситуація допомагає так урізноманітнити процес навчання школярів, щоб він не перетворювався на зубріння, а навпаки, сприяв особистісному росту учня.

На відміну від навчальної ситуації особистісно розвиваюча ситуація являє собою цілісну систему умов, що включають учня в пошук сенсу здобуття знань шляхом його переживань, з опорою на особистісний досвід. Вона породжує особисто-значуще для учня ставлення до того, що він бачить, чує, робить, каже,

в результаті чого формується пізнавальний інтерес до досліджуваного предмету. Особистісно розвиваюча ситуація постійно детермінує творчий пошук молодшого школяра, виключаючи використання учнем дій за зразком.

Особистісно розвиваюча ситуація передбачає використання різних можливостей і способів самовираження особистості дитини (самостійні судження, виконання творчих завдань, надання допомоги друзям-однокласникам, добровільна участь у конкурсах, іграх та ін.).

Особистісно орієнтована діяльність в рамках особистісно розвиваючої ситуації сприяє перетворенню особистісного досвіду та виводить його на особистісний рівень, показниками якого виступають особистісні функції – це ті прояви людини, які й реалізують феномен «бути особистістю» [15].

Зміст особистісно розвиваючої ситуації, спрямованої на формування пізнавального інтересу до предмету – це все, що засвоює школяр, куди може входити не тільки навчальний матеріал, а й переживання дитини, зміни психічних процесів, пошук сенсу, «прогривання» особисто значущих проблем,

Таким чином, зміст особистісно розвиваючої ситуації завжди відповідає інтересам школярів, внаслідок чого кожен учень переживає і «проживає» досліджувані явища, розуміє їх сутність та використати в повсякденному житті.

Розглядаючи особистісно розвиваючу ситуацію як засіб формування пізнавального інтересу, можна сказати, що до її складу входять і стимули саморозвитку особистості, і предметно-перетворювальна діяльність, і зміст цієї діяльності.

Всі особливості емоційного тону діяльності школярів, які стимулюючим чином впливають на формування пізнавального інтересу, значною мірою проявляються саме в особистісно розвиваючій ситуації. Це і інтелектуальний, і емоційний настрій учнів; спільне захоплення діяльністю; загострення пристрастей в суперечках і дискусіях;

Через досвід переживання позитивних почуттів і емоцій, зв'язаних з подоланням труднощів, що спонукають учня до зміни ситуації, до пошуку нових способів роботи, до самовиховання і самовдосконалення, Тільки так можна

формувати пізнавальний інтерес, позитивне ставлення до досліджуваного предмета.

Особистісно розвиваюча ситуація забезпечує прояв ін-теллектуальних можливостей кожного учасника навчального процесу, передбачає створення умов для усвідомлення кожним учнем свого «Я», своїх можливостей. Сильний вплив на характер самооцінки надають педагогічний оптимізм, стимул доведення пізнавальних можливостей учнів.

Однією з невід'ємних особливостей особистісно розвиваючої ситуації є специфічний спосіб подання в ній навчального матеріалу. Способи її створення також різноманітні, як і внутрішній світ молодшого школяра. Конструювання особистісно розвиваючої ситуації передбачає використання трьох типів базових технологій:

1) представлення елементів змісту освіти у вигляді різнорівневих особистісно орієнтованих завдань (технологія задачного підходу);

2) засвоєння змісту в умовах діалогу як особливого креативно-розвивального середовища,

3) забезпечує суб'єктно-сміслове спілкування, рефлексію, самореалізацію особистості (технологія навчального діалогу);

3) імітація соціально-рольових і просторово-часових умов, що забезпечують реалізацію особистісних функцій в ситуаціях внутрішні, конфліктності, змагання (технологія імітаційних ігор).

2.2.2. Забезпечення різноманітності форм, методів та засобів активізації пізнавального інтересу молодших школярів до навчання дизайну і технологій

Найважливішою умовою формування пізнавального інтересу до вивчення дизайну і технологій є відповідність змісту навчального матеріалу рівню розумового розвитку учнів початкових класів. Для формування позитивного інтересу важливого значення має форма викладу матеріалу вчителем. Так, уроки, в процесі яких, говорить переважно педагог, а учні лише слухають, не сприяють формуванню в учнів глибокого й стійкого інтересу. Уроки ж, під час яких

забезпечуються можливості для вияву активності, самостійності учнів стимулюють розвиток пізнавальних інтересів. Розвитку пізнавальних інтересів сприяють також різні форми, методи і засоби навчання, а також правильне поєднання ігрової і навчальної форми діяльності.

Підвищення рівня пізнавального інтересу можна визначити як постійний поточний процес спонукання учнів до енергійного, цілеспрямованого вчення, подолання пасивної і стереотипної діяльності, пониження рівня розумової роботи. Управління активністю учнів традиційно називають активізацією. Розвиток пізнавального інтересу сприяє мотивації до оволодіння знань, активності учнів, підвищенню якості освітнього процесу.

М. Скаткін підкреслює, що активність у навчанні досягається в тому випадку, якщо учень аналізує фактичний матеріал і оперує ним так, щоб самому отримати з нього інформацію [52].

До основних способів активізації пізнавальної діяльності відносять:

- перша група – це ті, які базуються на інтересах учнів, одночасно формують мотиви навчання, серед яких на першому місці виступають пізнавальні інтереси, схильності і здібності;
- друга група – це ті, які дозволяють включати учнів у вирішення проблемних ситуацій, в процес пошуку і вибору вирішення науково-практичних проблем;
- третя група – це способи вмілого використання дидактичних ігор та дискусій;
- четверта група – це ті, які здійснюються за допомогою активних та інтерактивних методів, а також репродуктивних;
- п'ята група – це способи спрямовані на стимулювання, організацію колективних форм роботи, взаємодію учнів у навчання.

Науковці виокремлюють способи розвитку пізнавального інтересу, виокремлюючи різноманітні методи та прийоми роботи. Структуруємо інформацію про способи, методи і прийоми розвитку пізнавального інтересу в Таблиці 1.

Таблиця 1

Методи та прийоми розвитку пізнавального інтересу молодших школярів

<i>Способи розвитку пізнавального інтересу</i>	<i>Методи і прийоми</i>	<i>Науковці</i>
Засновані на формування пізнавальний інтересу і мотивації	метод емоційного стимулювання, прийом подиву, прийом цікавості, прийом зіставлення наукових і життєвих тлумачень, прийом морального співпереживання, метод мотивації, метод створення ситуацій пізнавальної суперечки	Г. І. Щукіна, Н. Г. Морозова
Засновані на принципі проблемного і розвиваючого навчання	ситуація-конфлікт, проблемна ситуація, ситуація-пропозиція, ситуація-спростування	В. В. Давидов, А. Н. Леонтьєв, М. І. Махмутов, Л. А. Яшкова
Засновані на активних і інтерактивних методах	кейс-метод, мозковий штурм, творчі майстерні, майстер-класи, дискусії, евристичні бесіди	А. М. Смолкін, А. А. Вербицький, Н.В. Борисова
засновані на використанні дидактичних ігор	змагальність, ділова гра, імітація ситуації в грі (наприклад, подорож), рольова гра, дидактична (пізнавальна) гра	В. Сухомлинський, О. Газман, Ф. Блехер, Ш. Амонашвілі
засновані на нетрадиційних формах занять	урок-КВК, урок занурення, урок змагання, урок-аукціон, «урок суд», урок пошуку істини міжпредметні (інтегровані) урок	І. П. Подласов, І. М. Чередов, В. К. Дяченко, В. А. Сластенин
засновані на формах колективної відповідальності за розв'язання задачі	робота в групах, робота в парах, колективно творча справа, методика проект	І. М. Чередов, Х. Й. Лийметс, В. К. Дяченко, А. Б. Воронцов
засновані на використанні інноваційних технологій (елемент дистанційний навчання)	інформаційно-комунікаційний метод (урок-презентація, віртуальна екскурсія), метод критичного мислення (тести на інтерактивній дошка)	Босова Л. Л.

--	--	--

В основі розвитку пізнавального інтересу та активізації пізнавальної діяльності лежать активні методи навчання. У науковій літературі проблемі активних методів навчання присвячено чимало психолого-педагогічних досліджень.

Зокрема, Т. Стеценко вважає, що в основі активізації пізнавальної діяльності лежить вмiле використання активних методів навчання, застосування яких, дозволяє вирішити одночасно три навчально-організаційні завдання:

- підпорядкувати процес навчання керуючому впливу вчителя;
- забезпечити активну участь у навчальній роботі як підготовлених учнів, так і непідготовлених;
- встановити безперервний контроль за процесом засвоєння навчального матеріалу [56].

Згідно з визначенням науковця, активні методи навчання – це способи активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, які спонукають їх до активної розумової і практичної діяльності в процесі оволодіння матеріалом, коли активний не тільки вчитель, але активні й учні.

Активні методи навчання – загальна назва для групи методів, орієнтованих на практичне навчання за рахунок широкого використання колективних форм навчання, в тому числі рольових ігор і сучасних освітніх технологій. Активні методи навчання – це такі методи навчання, при яких діяльність учня носить продуктивний, творчий, пошуковий характер [68].

Найбільш яскравими прикладами активних методів є:

- не імітаційні (прес-конференція, лекція із запланованими помилками, навчальна дискусія);
- імітаційні-ігрові (ситуація інсценування діяльності, ділова гра);
- імітаційні-неігрові (колективно-творча справа).

Одним із вагомих методів формування пізнавального інтересу на уроках дизайну і технологій є створення проблемних ситуацій. Науковець, О. Савченко стверджує, що «при створенні проблемних ситуацій вчитель протиставляє нові факти і спостереження системі знань, що склалися в учнів, і акцентує на цьому

увагу в суперечливій формі. Суперечності, що розкриваються, служать сильним спонукальним мотивом навчальної діяльності. Вони породжують прагнення зрозуміти суть, розкрити суперечність. В цьому діяльність учнів підтримується безпосереднім, глибоким, внутрішнім пізнавальним інтересом» [49].

Технологія «Створення ситуації успіху» відрізняється від інших відомих технологій успіху тим, що ніякого досягнення реально може й не бути, він імітується учителем для формування позитивної мотивації та емоційного стану піднесення та пробудження пізнавального інтересу учнів на весь подальший урок. Схвальні оцінювальні судження вчителя, викликають в учнів позитивні емоції і, відповідно, бажання навчатися

Аналіз досліджень з питань формування пізнавального інтересу, дозволяє стверджувати, що найбільший, активізуючий ефект на уроці дають ситуації, в яких учні мають можливість: відстоювати свою думку, брати участь у дискусіях та обговорених, ставити питання своїм друзям-однокласникам і вчителям, рецензувати відповіді товаришів, словесно оцінювати відповіді і творчі роботи однокласників, цікавитися взаємною передачею наукової інформації, з урахуванням принципу доступності, самостійно вибирати посилене завдання з навчанням подальшого ускладнення його, знаходити кілька варіантів можливого вирішення пізнавальної задачі (проблеми), використовувати прийоми самоперевірки, аналіз особистих пізнавальних і практичних дій, вирішувати пізнавальні завдання через комплексне застосування відомих їм способів вирішення.

Проаналізувавши наукові дослідження щодо способів формування та розвитку пізнавального інтересу молодших школярів на уроках дизайну і технологій, можна зробити висновок, який полягає в наступному: для становлення стійкого пізнавального інтересу, ефективні такі методи, як наочний, практичний, пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, частково пошуковий, дослідницький, метод проблемного викладу.

Багато педагогів досліджували форми навчання (І. Чередов, В. Дяченко, В. Сластенін і т. д.), та їх ефективність застосування у процесі активізації пізнавального процесу учнів.

Однією з різновидів форм організації пізнавального навчання учнів є дидактична гра. Про навчальне, розвивальне значенні гри висловлювалися філософи, мислителі, вчені: Платон, Я. Коменський, Дж. Локк, Ж. Руссо, М. Монтессорі, К. Ушинський, Л. Толстой, В. Сухомлинський, В. Яковлев, О. Савченко, Н. Бібік та ін..

Проблеми використання ігор в сучасному освітньому просторі В. Сухомлинський писав: «гра – це іскра, що запалює вогник допитливості і допитливості» [59].

На думку І. Баклицький, гру можна назвати дидактичною тільки тоді, коли пізнавальний елемент в ній нерозривно пов'язаний з елементом зацікавленості та пізнавальною активністю [2].

Створення ігрової атмосфери на уроці розвиває пізнавальний інтерес і активність учнів, знімає втому, дозволяє утримувати увагу. Особливо ефективні ігрові технології на етапі закріплення і повторення вивченого матеріалу. Дидактична гра – це один з способів активізації пізнавальної діяльності, до цього висновку підводить аналіз загальної та спеціальної літератури з дидактичної гри (Н. П. Анікеєва, В. М. Букатов, Л. С. Виготський, О. С. Газман, В. М. Григор'єв, А. В. Запорожець, М. В. Кларін, Ф. І. Фрадкіна).

Гра ставить умови пошуку, пробуджує інтерес до перемоги, діти прагнуть швидше та чіткіше виконати завдання, дотримуючи правил гри. Як один з видів цікавої гри, з успіхом застосовуються навчальні кросворди.

Важливим чинником розвитку пізнавальної активності молодших школярів в процесі вивчення дизайну і технологій є інтегрований урок. Головне місце на таких уроках відводиться елементам творчого пошуку. Інтеграція, як об'єднання в ціле певних частин чи елементів, вважається дидактичним засобом, за допомогою якого можливо створити в учнів цілісну картину світу [40].

Ефективною формою навчання, яка підсилює жвавий інтерес учнів до вивчення дизайну і технологій в початкових класах є нестандартні уроки. Нестандартні уроки допомагають урізноманітнювати роботу, знімають напруження від звичної навчальної діяльності, переключають увагу школярів,

вони є цінним засобом виховання розумової активності дітей, що активізує психічні процеси, викликає в учнів цікавість до процесу пізнання. Всі ми звикли використовувати на практиці традиційні уроки, але в сучасній методичній літературі все частіше зустрічаються розробки і рекомендації щодо проведення нестандартних уроків, які якраз і сприяють розвитку пізнавального інтересу [1].

Нестандартні уроки, дають матеріал для роздумів, можливість виявляти ініціативу і самостійність, потребують розумового напруження, винахідливості та творчості. Пізнавальна діяльність учнів при таких способах її організації має колективний характер, що створює передумови для взаємодії суб'єктів навчання, дає можливість обміну інтелектуальними цінностями, зіставленню і узгодженню різних точок зору про об'єкти, що вивчаються на уроці. Але перетворювати нестандартні уроки в головну форму роботи, вводити їх в систему не доцільно через великої втрати часу, відсутності серйозної пізнавальної праці, невисокої результативності.

Особлива роль у формуванні та розвитку пізнавального інтересу відводиться дослідницькій роботі. Вона є одним з резервів підвищення ефективності навчання учнів і сприяє цілеспрямованому формуванню мотивів навчання. Індивідуальний підхід до учнів надає необмежені можливості для вдосконалення дитини і дає досить високі результати. Організація науково-дослідної діяльності учнів сприяє розвитку соціально-активної особистості, активізації пізнавальної діяльності та підвищення ефективності навчання.

Варто також враховувати і роль домашніх завдань у розвитку пізнавального інтересу молодших школярів. Важливість домашньої роботи полягає в тому, що учні самостійно розраховують свої сили та шукають шляхи і способи розв'язання завдання. Серед домашніх завдань можна практикувати моделювання фігур з паперу, виготовлення рухомих моделей, дидактичних ігор, складання математичних головоломок, кросвордів, лабіринтів, складання казок та загадок.

Велику роль для розвитку пізнавального інтересу має використання на уроках дизайну і технологій засобів навчання.

Урок дизайну і технологій, що включає використання мультимедійних презентацій, інтерактивної дошки, даних електронної енциклопедії, що викликає навіть у дітей особливого інтересу. Екран притягує увагу, якої вчителі не можуть домогтися під час фронтальної роботи з класом. «Я почув і забув, що я побачив - запам'ятав» - говорить англійське прислів'я. За даними досліджень людина запам'ятовує 20% почутого, 30% побаченого, і більше 50% того, що бачить і чує. Отже, використання ІКТ на уроках дизайну і технологій дає великі можливості для розвитку пізнавального інтересу учнів.

Отже, учитель початкових класів повинен вміло і методично правильно використовувати систему різноманітних методів, форм та засобів навчання, що сприяючи залученню інтересів і прагнення кожного учня до знань і підвищення своєї грамотності шляхом глибокого, усвідомленого і міцного засвоєння мовних знань.

2.2.3. Орієнтація молодших школярів на систематичну самостійну роботу

Сучасна людина щодня стикається з величезним обсягом різної інформації, включаючи наукову інформацію. В таких умовах суспільство ставить перед людиною нові вимоги, ключові з яких – здатність до активного творчого оволодіння знаннями, вміння швидко і правильно реагувати на зміну обставин і прогнозувати розвиток подій.

З цієї причини освіта повинна надавати людині, не лише певний об'єм базових знань, а й набір корисних і необхідних навичок діяльності. Також перед системою освіти стоїть завдання навчити підрастаюче покоління, самостійно сприймати і освоювати нове, включаючи нові знання, види і форми діяльності, нові культурні та естетичні цінності, прийоми організації та управління.

Самостійна робота є цілісною взаємопов'язаною системою діяльності педагога та учнів як суб'єктів освітнього процесу. Мета даної діяльності – підвищення мотивації учня до навчання і формування у нього таких якостей, як самоактивація, самоорганізація, саморегуляція, самоконтроль. Саме дані якості повинні в подальшому дозволити навчатися самостійно, отримувати нові знання і освоювати нові види діяльності [3].

Відповідно до положень теорії особистісно розвиваючого освіти, педагоги повинні прагнути до розвитку у учнів мислення, пізнавальних інтересів, умінь самостійно здійснювати пошук і обробку інформації, а також самостійно вирішувати навчальні та життєві ситуації.

Завдання щодо формування самостійності учнів, як ключового елемента навчальної діяльності, і як однієї з основних функцій особистості в сучасних умовах, має важливе значення в рамках освітнього закладу.

Завдяки самостійній діяльності учня вдається вирішити наступні завдання:

- навчити учнів елементарним навичкам і вмінням дослідницької роботи;
- більш глибоко засвоїти матеріал, шляхом вивчення першоджерел та опрацювання нової інформації практичним шляхом.

В сучасних умовах істотно зростає роль самостійної роботи учнів, оскільки

вона дозволяє розвивати творчу складову і сформувати навички по самостійному отриманню нових знань учнями, що особливо актуально в епоху комп'ютеризації навчання.

В сучасних же умовах істотно зростає роль самостійної роботи учнів, так як вона дозволяє розвинути творчу складову і сформувати навички по самостійному отриманню нових знань, що особливо актуально з урахуванням комп'ютеризації навчання.

При вивченні сутності самостійної роботи в теоретичному плані виділяють три напрямки діяльності:

- організаційно-технічна;
- пізнавальна;
- практична.

Система форм і методів самостійної роботи охоплює домашні завдання; практичні роботи; роботу з книгою та іншими інформаційними джерелами.

Самостійна робота учнів може бути включена в різні етапи уроку в різні етапи уроку: під час повідомлення вчителем нового матеріалу; самостійне вивчення нового матеріалу учнями; при повторенні раніше вивченого матеріалу; при закріпленні знань, навичок і умінь; під час поточної перевірки знань; при організації роботи з підручником або будь-якою іншою додатковою літературою чи інформаційними джерелами .

Науковці виділяють істотні особливості, які характеризують самостійність учня в пізнавальному процесі [4]:

- вибір найбільш оптимальних прийомів навчальної діяльності;
- вміння працювати за заздалегідь складеним планом;
- правильний розрахунок своїх сил і облік результатів власної діяльності.

В теорії навчання виокремлюють основні вимоги до організації самостійної пізнавальної роботи:

- відповідність змісту програмним вимогам;
- дотримання принципу свідомості при виконанні самостійних робіт;
- посиленість пропонованих робіт для учнів, тобто здатність до їх

самостійного виконання;

- організація самостійних робіт за певною системою;
- проведення підготовки учнів до виконання самостійних робіт, тобто дітей необхідно чітко проінструктувати, якого результату вони повинні досягти при виконанні запропонованих завдань;
- навчання учнів необхідним організаційним і технічним навичкам для виконання самостійної роботи;
- завдання повинні містити такі умови, які б посилювали інтерес учнів до розумових зусиль;
- проведення вчителем спостереження за ходом виконання роботи і при необхідності надання допомоги;
- дотримання часових рамок і визначеної послідовності, які відводяться на виконання самостійної роботи;
- обов'язкова перевірка вчителем виконаних робіт.

Сучасна освіта орієнтується на розвиток і формування особистісних якостей учнів і досвіду здійснення ними різних видів діяльності (пізнавальної, практичної, навчальної, творчої), що визначає актуальність діяльнісного підходу до навчання. У той же час реалізація діяльнісного підходу вимагає зосередження уваги на самостійній роботі учнів.

Від структури пізнавальної діяльності, а також змісту її основних процесів залежить загальна типологія самостійної роботи і принцип її класифікації. При цьому можна чітко виділити два етапи діяльності учнів:

- етап фіксації понять, які виражають ті чи інші знання;
- етап трактування понять, їх розуміння і пояснення.

Під час даних етапів зміст діяльності учнів полягає в накопиченні ними певного набору понять з подальшим їх приведенням в певну систему.

Можна виділити кілька типів самостійних робіт:

1) *Самостійна робота за зразком*. Роботи даного типу припускають виконання завдання учнями на основі запропонованого зразка або інструкції, в результаті рівень пізнавальної активності і самостійності учня залишається в

рамках відтворюючої діяльності. Прикладами такими завданнями може служити робота з тексту підручника, художнього та науково-популярного твору, а також виконання практичних робіт на місцевості.

Популярним завданням є і заповнення учнями різних таблиць і схем після того, як вчитель пояснить новий матеріал.

Самостійні роботи за зразком включають в себе різні види завдань. Це можуть бути текстові, проектно-технологічні, графічні, дослідницькі та інші види. Однак незалежно від змісту робіт загальним для них є той факт, що всі дані для отримання потрібного результату, включаючи саму ідею вирішення завдання, представляються в готовому вигляді вже в самому тексті завдання. У підсумку рівень пізнавальної самостійності в діяльності учня при виконанні таких завдань полягає в впізнаванні, запам'ятовуванні, осмисленні і текстуальному відтворенні нового факту, події або ж його підведення під уже відоме учневі поняття.

Це означає, що такі дії не можна назвати справді самостійними, адже їх виконання здійснюється за зразком. Діяльність учня при такому виді роботи елементарна і передбачає тільки повторення завдання, запропонованого вчителем.

У той же час самостійні роботи за зразком сприяють накопиченню учнем опорних фактів і способів діяльності, а також їх міцному закріпленню, в результаті чого створюються умови для переходу дитини до виконання більш важких завдань.

2) *Реконструктивні самостійні роботи.* Даний вид роботи передбачає виконання учнями інтелектуальних і практичних дій в плані реконструювання і перетворення структури навчальних текстів і особистого досвіду вирішення завдань. Завдяки вже наявним знанням і досвіду вирішення завдань за зразком учнів вже може самостійно осмислити структуру досліджуваного матеріалу, дати опис дій, проаналізувати і передбачити можливий результат цих дій.

Особливість даного типу роботи полягає в тому, що в самому завданні повідомляється загальна ідея рішення, проте учням потрібно її розвинути в конкретний спосіб вирішення відповідно до умов завдання. При виконанні таких

завдань в діяльності учнів спостерігається зміна, перебудова його думок у формі розвитку готової ідеї рішення в конкретний спосіб діяльності.

Самостійні роботи реконструктивного типу припускають проведення аналізу на основі опису явища, об'єкта або події, пошук можливих шляхів вирішення і визначення найбільш вірного способу вирішення завдання.

Даний тип самостійної роботи може застосовуватися на різних етапах навчального процесу. При цьому особливе місце відводиться графічним, логічним, проектно-технологічним, дослідницьким та іншим практичним роботам, при виконанні яких учні самостійно визначають, які правила потрібно застосувати, які закономірності працюють. Учні також підбирають відповідні конкретні приклади до загальних положень і складають завдання, які реконструюють раніше вивчений навчальний матеріал з метою його використання для вирішення завдань зі зміненими конкретними умовами.

В результаті самостійні роботи реконструктивного типу, в порівнянні з самостійними роботами за зразком, формують в учня, більш високий рівень самостійної діяльності.

Варіативні самостійні роботи на застосування понять науки.

Поступове накопичення дитиною досвіду репродуктивної самостійної діяльності забезпечує перехід учня від відтворюючої до пізнавальної та практичної діяльності. В ході цього процесу у учня формуються вміння відбирати зі свого минулого формалізованого досвіду необхідні способи і прийоми діяльності для вирішення нових завдань.

Самостійні роботи даного типу включають в себе пізнавальні завдання, які вимагають від учня проведення аналізу незнайомої йому проблемної ситуації з отриманням в подальшому необхідної нової інформації. Для вирішення таких завдань учень задіює вже наявний у нього обсяг знань і, оперуючи ним, використовує ці знання в новій ситуації, в результаті чого вони в рамках його пізнавальної діяльності набувають перетворюючого або пояснювального значення.

Самостійна робота на основі таких завдань проявляється в тому, що учні

здійснюють пошук пізнавально-логічного або експериментально-практичного характеру. Учень використовує різні факти, події, закономірності і явища, в результаті чого визначає між ними схожість, відмінність, а також класифікує їх за якими-небудь ознаками і встановлює причинно-наслідкові зв'язки.

При виконанні практичних самостійних робіт експериментального характеру за рахунок експерименту учні можуть підтвердити окремі сторони відомих їм законів або за рахунок експериментальної перевірки поширюють відомі їм закономірності на явища, які досліджують, в результаті чого їм вдається визначити приналежність до тієї чи іншої групи явищ.

Ряд практичних самостійних робіт характеризується ситуацією застосування понять, законів і правил навчально-дослідницької та громадської діяльності учня. У цьому випадку учень самостійно здійснює вибір засобів і методів для вирішення поставлених перед ним завдань, він також визначає і відбирає потрібні знання, встановлює певну послідовність виконання операцій із застосування знань.

У цих ситуаціях діяльність учня вже виходить за межі репродуктивного мислення і набуває продуктивного характеру, так як в процесі вирішення завдання учень вже отримує нову інформацію.

В рамках варіативної самостійної роботи пізнавальні та практичні дії відбуваються в ході перетворюючого відтворення вже відомих знань і зразків вирішення завдань. У той же час діяльність набуває більш гнучкого і варіативного характеру і при цьому спрямована на отримання учнями нової інформації переважно за допомогою логічних висновків.

Завдяки виконанню самостійних робіт варіативного типу стимулюються практичні та пізнавальні дії учня щодо застосування їм раніше отриманих знань і досвіду пізнавальної діяльності, в результаті чого вдається отримати нову інформацію. Це сприяє поглибленню знань, розширенню сфери їх застосування. До того ж знання стають більш варіативними, дієвими, а мислення учня, яке виражається в його власних дедуктивних висновках, досягає рівня продуктивної діяльності.

Регулярне виконання вправ даного типу дозволяє учням виводити структуру знань, а це дає їм справжнє уявлення про роль науки в сучасному суспільстві і одночасно стимулює отримання нових знань. Крім того, завдання змушують учня використовувати логічні міркування для виявлення зв'язків між об'єктами і явищами, а це вже сприяє розвитку його розумових і творчих здібностей.

Виділяють наступні види самостійних робіт варіативного типу:

- текстові (це різні логічні завдання по тексту);
- ілюстративні, наприклад, необхідність складання будь-яких графіків;
- логічні, які передбачають складання і вирішення завдань;
- дослідницькі, експериментальні та інші види практичної роботи.

4) Творчі самостійні роботи. В ході виконання творчих самостійних робіт, які передбачають безпосередню участь дитини в генеруванні нових для нього знань, забезпечується максимальний рівень пізнавальної активності і самостійності учня.

При виконанні творчих завдань передбачається вирішення проблемних ситуацій, які можуть бути створені наступними способами:

- постановка проблеми вчителем;
- пред'явлення таких умов, при аналізі яких учень повинен самостійно зрозуміти і сформулювати проблеми, що містяться в цих умовах;
- постановка такого завдання, при вирішенні якої навчається повинен самостійно виявити нову проблему;
- постановка більш-менш чітко позначеної проблеми, вирішення якої передбачає виконання якихось логічних дій для виявлення нової додаткової проблеми.

При вирішенні завдань даного типу діяльність учня поступово звільняється від відомих йому шаблонів і зразків, які були раніше сформовані, а сама діяльність набуває гнучкий пошуковий характер. Нова форма діяльності складається з розумових і практичних дій, які в процесі реального мислення учня є сукупністю суджень і умовиводів при розробці істотно нових принципів і планів

рішень завдань.

Значна частина творчих завдань передбачає встановлення учнями причинно-наслідкових зв'язків явищ і подій. У той же час творча робота будується таким чином, що від учня потрібно виконати виборчу актуалізацію раніше засвоєних ним знань і неформалізованого досвіду пізнавальної діяльності. Це необхідно для більш глибокого проникнення в сутність досліджуваного явища і виявлення нових зв'язків і відносин.

При виконанні творчих робіт від учня потрібно, щоб він оволодів уміннями по самостійному пошуку і формулювання проблеми в певній ситуації. До завдань такого виду можна віднести ті, які передбачають пошук відсутніх даних, а також написання доповідей, рецензій, рефератів з літературних джерел і виконання самостійних досліджень.

Незалежно від виду самостійної роботи творчого характеру їх об'єднує наявність ситуації, яка направляє учня здійснювати творчі пошуки. Крім того, єдиним є і характер діяльності учня, так як при виконанні творчих робіт учні шукають найбільш раціональний спосіб діяльності і визначають характер нових знань, які вони повинні придбати в процесі вирішення завдання.

Для досягнення цієї мети учням необхідно проаналізувати умову завдання і відкрити якийсь новий принцип її вирішення. Залежно від отриманих результатів подальша робота буде спрямована на розвиток і логічне обґрунтування отриманого нового принципу вирішення завдання. При цьому раніше отримані знання і досвід практичної та пізнавальної діяльності застосовується досить вибірково і залежить від аналізу і умов кожної конкретної задачі.

Треба також враховувати, що творча діяльність учня в процесі навчання дизайну і технологій проходить на різних рівнях, а найвищий з них – вміння учня виділити і сформулювати проблему в рамках заданої ситуації, сформулювати нову проблему і потім розробити план її вирішення, включаючи побудову гіпотези цього рішення.

У практиці навчання кожен тип самостійної роботи наданий великою

різноманітністю видів робіт, які вчитель використовуваних в системі урочних і позаурочних занять. Перерахуємо найбільш поширені та ефективні з них.

1. Робота з книгою. Це робота з текстом і графічним матеріалом підручника: переказ основного змісту частини тексту; складання плану відповіді по прочитаному тексту; короткий конспект тексту; пошук відповіді на задалегідь поставлені запитання; аналіз, порівняння, узагальнення та систематизація матеріалу кількох параграфів. Робота з першоджерелами, довідниками та науково-популярною літературою, конспектування і реферування прочитаного.

2. Вправи: тренувальні, відтворюючі вправи за зразком; реконструктивні вправи; складання різних завдань і питань і їх вирішення; рецензування відповідей інших учнів, оцінка їх діяльності на уроці; вправи, спрямовані на вироблення практичних умінь і навичок.

3. Вирішення різноманітних завдань і виконання практичних і лабораторних роботи.

4. Різні перевірочні самостійні роботи, контрольні роботи, диктанти, твори.

5. Підготовка доповідей і рефератів.

6. Виконання індивідуальних та групових завдань після екскурсій та спостережень на природі.

7. Домашні лабораторні дослідження і спостереження.

8. Технічне моделювання та конструювання [4, с. 93]

Таким чином, аналіз передового педагогічного досвіду дозволяє констатувати, що раціонально організована самостійна діяльність молодших школярів розвиває в учнів ініціативу, завзятість у досягненні мети, виробляє вміння аналізувати факти і явища, і сприяє оволодінню ними глибокими і міцними знаннями, розвитку пізнавального інтересу та здібностей до тривалої інтелектуальної діяльності.

Висновки до другого розділу

Критеріями і показниками виявлення рівня сформованості пізнавальних інтересів молодших школярів нами визначено: *мотиваційний* (наявність інтересу

учнів до дизайну і технологій як навчального предмету, цілеспрямованість у процесі проектно-технологічної діяльності, її завершеність, вміння долати труднощі); *когнітивний* (наявність знань учнів в контексті пройдених тем курсу «Дизайн і технології», наявність пізнавальних запитань); *дієво-практичний* (ініціативність у пізнанні; прояв рівнів пізнавальної діяльності та наполегливості, ступінь ініціативності, активності, дисциплінованості учнів).

Для оцінки результатів констатувального дослідження ми виокремили три рівні: низький, середній, високий.

Результати констатувального дослідження дали змогу виявити, що проблема розвитку пізнавального інтересу молодших школярів є досить актуальною серед вчителів-практиків, які розуміють сутність поняття “пізнавальний інтерес” та використовують різноманітні завдання, щоб забезпечити розвиток пізнавального інтересу учнів до уроків дизайну і технологій. Результати організованого анкетування учнів показали, що у 25% учнів середній рівень розвитку пізнавального інтересу, у 30% високий рівень, у 25 % – низький рівень.

З’ясовано, що формуванню та підтримці пізнавального інтересу на уроках дизайну і технологій сприятимуть наступні організаційно-педагогічні умови: застосування особистісно орієнтованого підходу у формуванні пізнавального інтересу молодших школярів; забезпечення різноманітності форм, методів та засобів активізації пізнавального інтересу молодших школярів до навчання дизайну і технологій; орієнтація молодших школярів на систематичну самостійну роботу.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Аналіз психологолого-педагогічних досліджень дав підстави зробити наступні висновки:

1. Дослідження науковців свідчить, що проблема розвитку пізнавальних інтересів та їх формування давно і продуктивно вивчалась в психології та педагогіці. Учені зверталися до виявлення психологічних закономірностей пізнавальних (М. Беляєв, Л. Божович, Л. Гордон, А. Конєв, І. Лернер, Н. Морозова, Н. Роговська, Г. Щукіна), до зв'язку інтересів і потреб (Б. Ананьєв, І. Бех, Г. Гумницький, С. Рубінштейн), схильностей дитини (П. Блонський, Д. Богоявленська, В. Буряк, А. Ковальов, Е. Кочановська, М. Махмутов, О. Савченко). Способи формування пізнавального інтересу з урахуванням вікових особливостей учнів та можливостей змісту навчальних предметів досліджували В. Агарков, М. Богданова, В. Бондаревський, Н. Ворновська, Н. Морозова, Ф. Савіна, М. Скаткін, Г. Щукіна та ін. Проблема активізації навчально-пізнавальної діяльності школярів, зокрема на уроках навчання технологій, висвітлювалась у працях вітчизняних та зарубіжних учених (П. Атутов, О. Коберник, А. Линда, В. Мадзігон, Л. Оршанський, В. Сидоренко, Г. Терещук, В. Тименко, Д. Тхоржевський та ін.)

2. Пізнавальний інтерес молодших школярів проявляється в навчальній діяльності і характеризується як виразна інтелектуальна спрямованість на пошук нового у предметах, явищах, подіях, супроводжувана прагненням глибше пізнати їх особливості, майже завжди усвідомлене ставлення до предметів, явищ, подій. Являє собою складну інтегровану якість особистості, яка відображає найбільш значущі сторони (інтелект, почуття, волю). Стимулюючий вплив інтересу на всі функції навчання визначає його роль у розвитку умінь і бажання в молодших школярів вчитися, забезпеченні активності, емоційності й цілеспрямованості пізнавальних процесів.

Молодший шкільний вік завершує етап дитинства. Опановуючи новий для себе вид діяльності – навчання, молодші школярі ще багато часу віддають грі. У

цих видах діяльності розгортаються їх стосунки з ровесниками і дорослими, особистісне психічне життя і психічний розвиток, формуються психічні новоутворення, завдяки чому діти виходять на новий рівень пізнання світу і самопізнання, відкривають нові власні можливості і перспективи. Визначено, що інтерес відіграє важливу роль в становленні молодшого школяра як особистості. Інтерес є засобом захоплюючого, живого навчання та визначає інтенсивний і зосереджений розвиток пізнавальної діяльності, що переростає в стійку рису характеру. У психолого-педагогічній літературі визначено етапи розвитку інтересу: 1) цікавість; 2) допитливість; 3) пізнавальний інтерес; 4) теоретичний інтерес

Урок дизайну і технологій є одним з основних у формуванні пізнавального інтересу молодших школярів, адже допомагає розширити межі світосприйняття, стати більш впевненими, цілеспрямованими, здатними до творчого мислення, знаходити оптимальні шляхи вирішення будь-якої проблеми, робити свідомий вибір. У процесі навчання в учнів розвивається пізнавальний інтерес до процесу здобуття знань, який є основою успішної самоосвіти та самовиховання. Володіючи цим інтересом, учні у вільний від навчання час зможуть розвивати свої інтелектуальні, моральні та творчі можливості.

3. Визначено критерії сформованості пізнавального інтересу молодших школярів на уроках дизайну і технології (мотиваційний, когнітивний, дієво-практичний) та виявлено три рівні сформованості пізнавальних інтересів: низький, середній та високий. Результати експерименту підтверджують необхідність розробки та впровадження ефективних організаційно-педагогічних умов, методів і засобів діяльності вчителя з метою формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Вивчення результатів дослідження формування пізнавальних інтересів молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва показує, що тільки в сприятливих умовах складаються психологічні передумови виникнення і розвитку інтересу до образотворчої діяльності. Вони полягають у тому, що у

дитини зростає самостійність у розв'язуванні навчальних завдань, цілеспрямованість у досягненні результатів.

4. Доведено, що найважливішими організаційно-педагогічними умовами розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів на уроках дизайну і технологій з метою покращення успішності та якості навчання є: застосування особистісно орієнтованого підходу у формуванні пізнавального інтересу молодших школярів (через моделювання ситуації успіху на уроках дизайну і технологій, які забезпечують створення умов віри в себе, усвідомлення своїх можливостей, переживання радості успіху); забезпечення різноманітності форм, методів та засобів активізації пізнавального інтересу молодших школярів до навчання дизайну і технологій (спонукають учнів до творчої проектно-технологічної діяльності); орієнтація молодших школярів на систематичну самостійну роботу.

Отже, завдання вчителя – організувати на уроках дизайну і технологій таке емоційно та розумово насичене життя учнівського колективу, в якому діяльність кожного його учасника буде дарувати радість творчості та збагачувати духовно. Це можливо за умов раціонального застосовування комплексу навчальних методів і засобів, урізноманітнення структури уроків, планування їх системи, вмілої організації самостійної роботи молодших школярів з різними джерелами знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко О. Б. Система "Техносвіт – технологічна освіта" : науковометодичний аспект : монографія / Олег Борисович Авраменко ; Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. – Умань : Жовтий О. О., 2013. – 294 с. – Бібліогр.: с. 261–294.
2. Баклицький І. Формування пізнавальних інтересів школярів як психологічна проблема// Людина, становлення, розвиток. Філософські пошуки. – Львів-Одеса, 2003.- 115 с.
3. Бербец Т. М. Організація самостійної діяльності школярів в процесі розроблення творчих проектів / Т. М. Бербец // Проектно-технологічна діяльність на уроках трудового навчання: теорія і методика : монографія / Бербец В. В., Бербец Т. М., Дубова Н. В. [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Коберника. – К. : Науковий світ, 2003. – С. 78–86.
4. Бербец Т. М. Самостійна робота учнів під час виконання творчих проектів / Т. М. Бербец // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – № 4. – С. 13–16.
5. Бех І.Д. Особистісно-орієнтоване виховання / І. Д. Бех. – К., 1999. – 198 с.
6. Бешенков А. К. «Технология. Методика обучения технологии. 5-9 кл.» метод. Пособие / А. К. Бешенков, А. В. Бычков, В. М. Казакевич, С. Э. Маркуцкая. – 4-е изд., стереотип. – М.: Дрофа, 2014. – 220 с.
7. Бібік Н. М. Пізнавальний інтерес як умова суб'єктності навчання молодших школярів / Н. М. Бібік // Педагогічний дискурс. – 2011. – Вип. 10. – С. 53–56.
8. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів / Н. М. Бібік. – К.: Монографія, 1998. – 199 с.
9. Боднар А.Я., Макаренко Н.Г. Шляхи формування пізнавального інтересу особистості в процесі професійного самовизначення / А.Я. Боднар, Н.Г. Макаренко. – 2014. – С. 32–37.
10. Боднар В. І. Дидактика : [підруч. для студентів вищих педагогічних навчальних закладів] / В. І. Боднар. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.

11. Буряк В. К. Активность учащихся в познавательной деятельности / В. К. Буряк. Педагогика, 2007. – № 8. – С. 71-82
12. Веремійчик І. М. Методика трудового навчання в початковій школі : навч. посіб. / І. М. Вермійчик. – Тернопіль: Мальва-ОСО, 2004. – С. 27.
13. Вишковський І. Гра як метод активізації пізнавальної діяльності / І. Вишковський. Психолог, 2004. – №21–22. – С. 100–114.
14. Гаджиев Г. М. Проектно-учебная деятельность учащихся как средство формирования готовности к преобразованию окружающей действительности : автореф дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Г. М. Гаджиев. – Белгород, 2003. – 39 с.
15. Галагузова М. А. Активизация творческой познавательной деятельности на уроках труда / М. А. Галагузова, Л. А. Каюкова // Начальная школа – 2007. – № 7. – С. 42–51.
16. Галямова Э. М. Методика преподавания технологии: учебник для студ. учреждений высш. проф. образования / Э. М. Галямова, В. В. Выгонов. – 2-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2014. – 176 с., 8 с.
17. Геронимус Т. М. Методика преподавания технологии с практикумом. Издательство: АСТ-Пресс, 2014 г. – 336 с.
18. Глобчак В. Особистісно-орієнтоване навчання і виховання молодших школярів на уроках у початковій ланці / В. Глобчак. Рідна школа, 2004. – №4. – С. 19–20.
19. Гребенюк, О. С. Общие основы педагогики [Текст]: учеб. для студ. высш. учеб. заведений / О. С. Гребенюк. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2014. – 160 с.
20. Груздева М. Л. Современные концепции формирования информационной культуры: сравнительный анализ // Вестник Мининского университета: сетевое издание № 4 (9). 2014. – ISSN 2307-128.
21. Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/607-2013-%D0%BF>
22. Дистервег А. Избранные педагогические сочинения / А. Дистервег. – М., 1956. – С. 174.

23. Дьюї Дж. Школа і суспільство / Джон Дьюї // Коваленко Є. І. Історія зарубіжної педагогіки : хрестоматія / Є. І. Коваленко. – К.: Центр навч. літ., 2006. – С. 449–463.
24. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посібник / І. В. Зайченко. – К. : Освіта України, КНТ, 2008. – 528 с
25. Зайченко В.І. Історія педагогіки. У двох книгах. Книга І. Історія зарубіжної педагогіки. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 624 с.
26. Зайченко В.І. Школа, освіта і педагогічна думка в Україні. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 1032 с.
27. Классификация активных методов обучения. [Электронный ресурс]. URL: <http://cito-web.yspu.org/link1/metod/met110/node4.html> (дата обращения 13.04.2017 г.).
28. Кобаль В.І. Методика розвитку пізнавальних інтересів учнів при вивченні історії України засобами краєзнавства : Монографія / В.І. Коваль. – Мукачево, 2014. – 229 с.
29. Коберник О. М. Урок трудового навчання в умовах проектнотехнологічної системи / О. М. Коберник // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2016. – № 1.– С. 2–5.
30. Коньшева Н. М. Конструирование как средство развития младших школьников на уроках ручного труда / Н. М. Коньшева. – М. : Московский психолого-социальный институт ; Флинта, 2000. – 88 с.
31. Котелянець Н. В. Теорія та методика формування технологічної культури молодших школярів. – Харків : Мачулін, 2017. – 358 с.
32. Котелянець Н.В. В.О. Сухомлинський про трудове виховання школярів /Н.В.Котелянець // Педагогічний вісник КОІППО імені Василя Сухомлинського. - Кіровоград ПП «Поліграф–Терція». - 2008. - №1-2. – С.133-136.
33. Котелянець Н.В. Роль міжпредметних зв'язків у розвитку особистості молодших школярів / Наталія Котелянець, Марина Юрченко //Рідна школа . –

2000.- №3. – С.43 – 43.

34. Котелянець Н.В. Творче конструювання розвиває інтелект / Н.В.Котелянець, С.С. Скриннік // Дошкільне виховання. – 2005.- №8. – С.12 – 14

35. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. / В. П. Кутішенко. – Вид. 2-ге. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 128 с.

36. Лебедева А. В. Роль познавательного интереса младших школьников в учебном процессе / А. В. Лебедева // Начальная школа. – 2010. – № 3. – С. 100–103.

37. Лобач О.О., Гуда І.О. Розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів засобами усної народної творчості на уроках музики: Методичні рекомендації з курсу „Методика музичного виховання школярів” для студентів психолого-педагогічного факультету зі спеціальності 7.010103 “Педагогіка і методика середньої освіти. Музика” / О.О. Лобач, І.О. Гуда. – Полтава: ПДПУ імені В.Г. Короленка, 2006. – 68 с.

38. [Мачача Т. С.](#) Реалізація творчого потенціалу учнів основної школи у процесі трудового навчання / Т. С. Мачача // [Проблеми сучасного підручника.](#) - 2014. - Вип. 14. - С. 425-435.

39. Назарець Л. М. Пізнавальний інтерес у контексті мотивації навчальнопознавальної діяльності / Л. М. Назарець // Наукові записи. – Острог, 2003. – Вип. 4. – С. 81–91.

40. Нікітіна, Н. М. Активізація пізнавальної активності учнів шляхом використання ігрових моментів і цікавих завдань / Н. М. Нікітіна // Поч. навчання та виховання. – 2011. – № 31. – С. 26–31.

41. Новик І.М. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів : Дисертація / І.М. Новик. – Київ, 2016. – 318 с.

42. Новиков А. М. Основания педагогики : пособие для авторов учебников и преподавателей педагогики / А. М. Новиков. – М. : Из-во ЭГВЕС, 2010. – 208 с

43. Организация проектной деятельности в школе в свете требований ФГОС:

- метод. пособие / А. В. Роготнева, Л. Н. Тарасова и др. – М.: Гуманитарный изд. центр ВЛАДОС, 2015. – 120 С. 4-11
44. Пачурин Г. В., Шевченко С. М., Горшкова Т. А., Гуньков С. Развитие познавательного интереса учащихся на занятиях по технологии обработки металлов // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований №7, Часть 2, 2016, С. 155-160.
45. Поліщук Н.А. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках природознавства засобами казок з екологічним сюжетом / Н.А. Поліщук // Педагогічний пошук. – № 2(94). – 2017. – С. 17–21.
46. Психологічний довідник учителя : в 4 кн. / упоряд. : В. Андрієвська ; за заг. ред. С. Максименка. – К. : Главнк, 2005. – Кн. 2. – 112 с
47. Савлучинська Л.Г., Філь І.В. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів / Л.Г. Савлучинська, І.В. Філь // "Наука і освіта". – № 6. – 2013. – С. 176–178.
48. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник / О. Я. Савченко. – К. : Грамота, 2013. – 504 с. 264.
49. Савченко О. Я. Діагностика і дидактичні умови формування у молодших школярів мотивації уміння вчитися / О. Я. Савченко // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 1. – С. 85–98.
50. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів.- К.,1999.-220с.
51. Сапунова Л.А. Розвиток пізнавальної активності учнів початкових класів у навчальному процесі / Л.А. Сапунова // Таврійський вісник освіти. – № 1(41). – 2013. – С. 205–210.
52. Скаткин М. Н. Активизация познавательной деятельности учащихся в обучении / М. Н. Скаткин. – М.: Просвещение, 1985. – 96 с.
53. Слостенин В. А., Исаев И. Ф., Шиянов Е. Н. Педагогика. 11-е издание, учебник. – М.: Academia, 2012. – 576 с. 10. Шевченко С. М., Тюмина Н. С. Тенденции инновационного развития общего образования / Сборник статей по материалам региональной научно-практической конференции "Интеграция

информационных технологий в систему профессионального обучения", март 2016, С. 50-52.

54. Сластенко Є. Ф. Логіка : навчальний посібник / Є. Ф. Сластенко, С. М. Ягодзінський. – К.: НАУ, 2005. – С. 123.

55. Словник навчально-педагогічних понять і термінів: метод. посіб. / уклад : Л. П. Вовк, Г. Д. Панченко, О. С. Падалка та ін. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001. – 83 с.

56. Степанова Л.В. Методика трудового навчання в початкових класах: Навчально-методичні матеріали для ступеневої підготовки вчителів початкових класів у вищих педагогічних закладах освіти. ОКР – бакалавр, спеціаліст: «Технологія». Методика початкового навчання. Модуль 1. – Івано-Франківськ, 2008. – 124 с.

57. Стеценко Т. Формування пізнавального інтересу молодших школярів шляхом упровадження нестандартних уроків [Електронний ресурс] / Т. Стеценко. – Режим доступу: www.teacherjournal.com.ua/attachments

58. Столяр В. Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів у процесі вивчення математики / В. Столяр // Молодь і ринок. – № 7(126), 2015. – С. 71

59. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям / В. А. Сухомлинский. – Киев, 1974. – С. 2, 64

60. Сучасний тлумачний словник української мови: 60000 слів / [за заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського]. – Х. : ВД «ШКОЛА», 2009. – 832 с.

61. Торчинська Т. Спонування молодших школярів до пізнавальної активності на уроках рідної мови / Т. Торчинська // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – Випуск 33. – 2010. – С. 121–128.

62. Уроки технологии в начальной школе.– 2007.[Электронный ресурс]. URL.<http://www.pkgn.ru/portfolio/4105-4-1395299987406.docx> (Дата обращения:23.12.2015).

63. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – Вид. 3-тє, стереотип. – К. : Академвидав, 2009. – 560 с.

64. Форостюк Т. Наступність і перспективність у використанні гри як засобу

- формування інтересу дитини до навчальної діяльності / Тетяна Форостюк // Гуманітарний вісник. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – Вип. 14. – С. 251–254.
65. Форостюк Т.В. Розвиток пізнаваної активності молодших школярів на уроках української мови засобами проблемних завдань і дидактичної гри / Т.В. Форостюк // «Молодий вчений». – № 4(44). – квітень, 2017 р. – С. 474–478
66. Шарко В.Д. Сучасний урок: технологічний аспект / Посібник для вчителів і студентів. – К.: СПД Богданова А.М., 2007. – 220 с.
67. Шукалова О. С. Сімейне виховання як чинник розвитку пізнавального інтересу молодших школярів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Шукалова Ольга Сергіївна ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2010. – 21 с.
68. Шустваль С. М. Пізнавальний інтерес як мотив навчальної діяльності / С. М. Шустваль // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. – Запоріжжя, 2007. – Вип. 41. – С. 379–383.
69. Щукина, Г. И. Актуальные вопросы формирования интереса в обучении [Текст]: учеб. пособие по спецкурсу для студ. пед. ин-тов / Г. И. Щукина. – М., 2011. – 258 с.
70. Щукина, Г. И. Педагогические проблемы формирования познавательного интереса учащихся [Текст] / Г. И. Щукина. – М.: Просвещение. – 2009. – 280 с.
71. Яковлева, Е. Л. Психология развития творческого потенциала личности [Текст] / Е. Л. Яковлева. – М.: «Флинта», 2010 – 224 с.
72. Ящук С. М. Формування основ технологічної культури учнів під час проектування і виготовлення об'єктів праці / С. М. Ящук // Психологопедагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. пр. УДПУ. – К.: Міленіум, 2005. – С. 49–56.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для вчителів на виявлення стану проблеми розвитку пізнавальних інтересів в учнів початкової школи

Мета: з'ясувати стан проблеми розвитку пізнавальних інтересів молодших

школярів. Вчитель, користуючись результатами спостережень та бесід з батьками, відповідає на запитання анкети.

1. Що Ви вкладаєте в поняття пізнавальний інтерес?
2. Які уроки найбільше подобаються учням вашого класу?
3. Які завдання практикуєте для розвитку пізнавального інтересу?
4. Які засоби використовуєте для розвитку пізнавального інтересу? За якими ознаками визначаєте виявлення пізнавального інтересу до навчального предмету?
5. На скільки емоційно ставиться учень до цікавого завдання, що пов'язане з розумовою діяльністю?
6. Чи опрацьовують учні додаткову літературу рекомендовану Вами, чи працюють лише з підручником?

Дякуємо за відповідь!

Анкета для учнів з метою виявлення рівня розвитку пізнавального інтересу до уроків дизайну і технологій

Мета – виявити рівень пізнавального інтересу учнів до уроку «Дизайн і технології».

1. Чи подобаються тобі уроки дизайну і технологій, що проводяться в школі?
 - а) подобаються - 3 бали;
 - б) буває по-різному - 2 бали
 - в) не дуже - 1 бал
2. Які саме завдання тобі подобаються?
 - а) на кмітливість або пошукового характеру - 3 бали;
 - б) з підручника - 2 бали;
 - в) на відтворення почутого - 1 бал
3. Чи часто ти ставиш додаткові запитання вчителю на уроках, стосовно інформації, яка тебе зацікавила?
 - а) дуже часто - 3 бали;
 - б) інколи - 2 бали;
 - в) ніколи - 1 бал
4. Що із використаного вчителем на уроках дизайну і технологій подобається тобі найбільше?
 - а) завдання з підручника - 1 бал;
 - б) графічні завдання - 2 бали;
 - в) додаткові творчі завдання - 3 бали
5. Чи часто ти розповідаєш батькам про успіхи з дизайну і технологій?
 - а) часто -3 бали;
 - б) іноді - 2 бали;
 - в) не розповідаю - 1 ба
6. Чи обговорюєте ви з однокласниками цікаві моменти уроку?
 - а) так - 3 бали;

б) буває по-різному - 2 бали;

в) рідко - 1 бал.

Критерії оцінки

Високий рівень (14-18 балів) - пізнавальний інтерес виникає і проявляється незалежно від зовнішніх вимог, виходить за межі програмового матеріалу, орієнтований на пошук загальних способів вирішення системи завдань, учень самостійно здійснює активний пошук та знаходить власні способи розв'язання. Учень виявляє інтерес до пошуку нових джерел знань, використовує додаткові матеріали.

Середній рівень (9-13 балів) - наявність проявів пізнавального інтересу, це епізодичні, нестійкі інтереси до навчального предмету, які актуалізуються переважно заохочувальним впливом вчителя. Учень виявляє інтерес лише в межах матеріалу, викладеного в підручнику. Учні прагнуть пізнавати зв'язки та застосовувати знання у змінених умовах, доводити розпочату справу до кінця.

Низький рівень 4-8 балів - відсутність проявів пізнавального інтересу до навчальної діяльності, конкретного вирішення навчальних завдань. Позитивна емоційна реакція в таких школярів може з'являтися як відгук на щось яскраве, незвичне, ігрові ситуації на уроці, ситуації, що дозволяють проявити рухову активність. Позитивні реакції виникають тільки на новий теоретичний матеріал, але не на спроби вирішення завдань.

Додаток В**Поради батькам щодо розвитку пізнавального інтересу дитини**

1. На розумовий розвиток дитини значною мірою впливає повсякденне оточення. Те, що дитина бачить, чує навколо себе, відображається нею, стає матеріалом, над яким працює її розум.
2. У розумовому вихованні велике значення має виконання посильних трудових доручень. Трудова діяльність збуджує активність та інтереси дитини, збагачує її знання, чуттєві образи й враження.
3. Щоб не гасити дитячої допитливості, потрібно в доступній формі давати відповіді на дитячі запитання, спираючись на найпростіші конкретні факти.
4. Особливо корисно спонукати дитину самостійно знаходити відповіді на запитання.
5. Казковість, фантастичність і, одночасно, неймовірна реальність мислення дитини формують у неї здатність до відкриття.
6. Не слід прагнути, щоб дитина була як усі. Помічайте успіхи дитини в розумовому зростанні.
7. Важливим засобом формування допитливості є заняття з малювання, ліплення, аплікації та інших видів образотворчої діяльності.
8. З дитиною потрібно якнайбільше говорити. При цьому мова батьків повинна бути максимально чіткою.
9. Важливе місце у формуванні допитливості дітей молодшого шкільного віку займають конструкторські іграшки - будівельний матеріал, розрізні картинки, кольорова мозаїка.
10. Дорослі мають не тільки розширювати, а й збагачувати словник дитини, удосконалювати правильне вживання граматичних категорій. Говорячи з дитиною, вони повинні вживати нові, доступні для її розуміння звороти, означення, вставні слова, метафори. Поступово дитина навчається їх розуміти і вживати у своїй мові.
11. Здатність дітей дивуватись є ґрунтом для виховання інтересу до знань, до праці, формування моральних якостей.

**Рекомендації педагогам щодо роботи з дітьми,
які мають різні рівні розвитку пізнавального інтересу**

Рівні розвитку пізнавального інтересу	Тактика взаємодії вчителя з дітьми
<p>Високий рівень Достатньо сформований пізнавальний інтерес</p>	<p>уважно вислуховувати дітей, заохочувати їх до розповіді, наприклад: «Що ти бачив?», «Розкажи про що нове ти дізнався?», «Як ти гадаєш, що буде, коли зробити...», «Спробуй!». (Ця робота має привести до запитання «Як ти робитимеш це?»)</p>
<p>Середній рівень Недостатньо сформований пізнавальний інтерес та ініціатива. Недостатньо розвинені операції мислення. Не сформоване вміння сприймати й розв'язувати завдання</p>	<p>спрямовувати пошук: «Пошукай дерев'яні, металеві та інші предмети у групі»; вправляти в порівнянні, аналізі, синтезі, узагальненні під час ігор та дидактичних вправ; спостерігати, як дитина взаємодіє з однолітками у мікрогрупі, залучати її до обговорення проблем, розв'язання запропонованих ситуацій; учити виділяти завдання в різних іграх, діяльності: про що треба дізнатися, що знати; чітко формулювати способи розв'язання завдань</p>
<p>Низький рівень Недостатньо розвинені пізнавальні процеси. Відсутнє довірливе спілкування з дорослими.</p>	<p>спонукати дитину до діяльності: «Я хочу зробити...допоможи мені», «Ходімо разом подивимося...»; спонукати до взаємодії з іншими дітьми; давати конкретні завдання; залучати до ігор, що сприяють розвиткові психічних процесів (уваги, пам'яті, сприймання, уяви, мислення); створювати позитивний психологічний клімат для спілкування з однолітками.</p>

План-конспект уроку «Дизайн і технології»

Тема: «Можна все конструювати з прямокутника й квадрата». Конструювання макета іграшкового планера за зразком.

Мета: ознайомити учнів з будовою та історією виникнення планера, з професією пілота та її особливостями, удосконалювати навички роботи з картоном та папером, закріплювати навички роботи з ножицями та клеєм; розвивати у дітей пізнавальний інтерес, творчу уяву та мислення, увагу та пам'ять; виховувати повагу до праці людей, зокрема професії пілота.

Обладнання: зображення планерів, технологічна карта, готова композиція, кросворд, книга «Велика енциклопедія», правила користування ножицями та клеєм, зображення геометричних фігур.

Інструменти і матеріали: цупкий аркуш паперу, олівець, гумка, лінійка, клей, кольоровий папір.

Тип уроку: комбінований

Клас: 3-В.

План уроку:

1. Організація класу до навчальної діяльності.

- 1.1. Привітання з учнями.
- 1.2. Перевірка готовності учнів до уроку.
- 1.3. Створення сприятливого психологічного комфорту у класі.

2. Актуалізація опорних знань.

- 2.1. Бесіда про транспорт.
- 2.2. Створення проблемної ситуації (розгадування кросворду).

3. Вивчення нового матеріалу.

- 3.1. Оголошення теми уроку та навчальна мотивація.
- 3.2. Вступна бесіда.
- 3.3. Бесіда про папір і картон.
- 3.4. Пояснення послідовності виготовлення виробу.
 - 3.4.1. Аналіз зразка виробу.
 - 3.4.2. Сповіднений показ з поясненням.

4. Практична самостійна робота учнів.

- 4.1. Інструктаж із техніки безпеки.

5. Підсумок уроку.

- 5.1. Підсумкова бесіда.
- 5.2. Аналіз та оцінювання робіт учнів.
- 5.3. Прибирання робочих місць.

Хід уроку:

1. Організація класу до навчальної діяльності.

- 1.1. Привітання з учнями.

1.2. Перевірка готовності учнів до уроку.

До уроку ви підготувалися ще на перерві, і все необхідне уже є на ваших партах – це прості олівці, гумки, кольоровий папір, ножиці та клей.

1.3. Створення сприятливого психологічного комфорту у класі.

Працювати ми сьогодні будемо за таким девізом:

Працюй наполегливо,

Швидко, старанно,

Щоб жодна хвилинка

Не була втрачена марно.

Отже, не будемо втрачати часу і приступаємо до роботи.

2. Актуалізація опорних знань.

2.1. Бесіда про транспорт.

Дітки, погляньте на дошку (зображення різних транспортних засобів: автомобіль, автобус, потяг, літак, велосипед), що ви бачите?

(учні називають їх)

- А як можна назвати їх одним словом?

- Транспорт.

- Так, правильно. А які ще транспортні засоби ви знаєте? (відповіді учнів).

- А як ви думаєте, для чого слугує транспорт? (для перевезення пасажирів, вантажів, подорожей, зручності та швидкості пересування...).

- Отже ми бачимо, що є дуже багато видів транспортних засобів, і всі приносять певну користь для нашого життя. А сьогодні ми з вами будемо конструювати іграшкову модель одного із цих засобів, а якого, ви дізнаєтесь, коли розгадаєте кросворд.

2.2. Створення проблемної ситуації (розгадування кросворду).

Я буду читати вам загадки, якщо ви будете знати правильну відповідь, то піднімайте руку вгору і не викрикуйте, я буду запитувати лише тих учнів, які будуть слухняними, домовились? Тоді слухайте уважно:

1. Пасажирський чи товарний

Металевий він і гарний.

Все ховає у вагонах

І стає лиш на перонах.

- Потяг!

- Правильно, слухайте наступну загадку:

2. Є великий, є малий,

З вантажами й легковий.

По дорогах поспішає,

У собі людей катає.

- Автомобіль!

3. В синім небі путь моя,

Швидше всіх літаю я.

Маю крила, хоч не птах.

Люди звать мене....

- Літак!

4. По водичці возить нас
Кілька чоловік за раз.
Але треба веслувати,
Щоб маршрутом керувати.

- Човен!

5. Покрути його педалі -
Й повезе в далекі далі.
Є звичайний, є гірський,
Жовтий, білий, голубий....

- Велосипед!

6. Кінь сталевий вівса не просить, але оре і косить.

- Трактор!

- Правильно, у нас утворилося ключове слово, хто нам його прочитає?

- Планер.

- Так, а хто знає, що таке планер?

(відповіді учнів)

- Ось погляньте (зображення планера), планер – це літальний апарат, він дуже схожий на літак, у нього також є крила, проте немає двигуна, він використовує у польоті надану йому початкову швидкість і потоки повітря.

Отже, планер – це літальний апарат, тоді як ви думаєте, хто ж ним керує?

- Пілот.

- Так. Професія пілота дуже складна і небезпечна, це сміливі, відважні люди, які не бояться труднощів, їм потрібно завжди бути зібраними та уважними, адже на них лежить дуже велика відповідальність. Але в той же час ця професія дуже захоплююча та цікава, - тільки подумайте які краєвиди може бачити пілот. А може хтось із вас у дитинстві мріяв стати пілотом? Чому?

3. Вивчення нового матеріалу.

3.1. Оголошення теми уроку та навчальна мотивація.

- Отже, сьогодні, ми з вами будемо конструювати макет іграшкового планера, і якщо ви добре постараетесь, будете охайними та старанними, то ваш планер буде схожий на справжній. Моделювати його ми будемо за допомогою прямокутників і квадратів. Яким чином ми будемо це робити ви дізнаєтесь трішечки пізніше, а тема нашого уроку буде звучати так: «Можна все конструювати з прямокутника й квадрата» (вивішення на дошку). А допомагати нам в усьому буде «Велика енциклопедія» (кладу книжку на підставку), на її сторінках ми зможемо знайти багато цікавого.

3.2. Вступна бесіда.

- Дітки, от ви знаєте коли і ким був створений перший планер?(орієнтовні відповіді).

- Давайте пошукаємо відповіді в енциклопедії (1 ст.):

Перший політ людини був здійснений в Парижі в 1783. Жан-Франсуа Пілатр де Розьє і маркіз де Арландес пролетіли 8 км на **повітряній кулі**, наповненій гарячим повітрям (на сторінці книжки надрукований текст, знизу зображення кулі).

Наступний політ був здійснений у 1882 році уже на **дирижаблі**(зображення).

У 1866 польський скульптор Ян Внєк побудував планер, яким вже можна було керувати, він виглядав осьтак: (зображення).

У 1868 француз Жан-Марі ЛеБрі збудував літаючу машину, яку назвав Альбатрос, вона була вже більш схожою на сучасний планер (зображення).

Та ще вже майже аналогом до сучасного планера була літаюча машина братів Райт, яка могла долати вже досить великі відстані, порівняно із своїми попередниками (зображення).

Ось таку довгу історію створення та удосконалення пройшов сучасний планер. Погляньте, якими різноманітними бувають планери (зображення у книжці).

3.3.Бесіда про папір і картон.

Дітки, хто із вас робив колись літачки із паперу? Тоді ви, мабуть, і не здогадувалися, що це були найпростіші іграшкові приклади справжнісінького планера. А як ви їх робили? (1-2 учні розповідають).

- Найчастіше, літачки роблять за допомогою згинання паперу, таку техніку називають оригамі. Давайте поглянемо в енциклопедію та дізнаємось, що ж це за техніка.Оригамі з японської мови переводиться як «складений папір» - давнє мистецтво складання фігурок з паперу. Мистецтво оригамі своїм корінням сягає у древній Китай, де і був винайдений папір. Ось погляньте, які чудові вироби можна зробити у цій техніці (ілюстрації).

Сьогодні ми будемо виготовляти планер за схожою технікою, але згинати будемо не папір, а картон. Він цупкіший і товстіший за папір, і ваш планер буде міцнішим. Для конструювання цієї моделі ми використаємо відомі вам геометричні фігури. Ось, погляньте на дошку, які фігури ви бачите?

- Квадрат, трикутник, прямокутник, круг.

- А чи можна з однієї геометричної фігури утворити інші?

- З квадрата можна утворити 2 трикутники, або 2 прямокутники.

- Так, правильно, сьогодні ці знання нам знадобляться, і деякі із цих фігур ми використаємо при виготовленні планера сьогодні.

3.4. Пояснення послідовності виготовлення виробу.

3.4.1. Аналіз зразка виробу.

Отже, як ви вже бачили, планери бувають різних розмірів, форм, кольорів, проте будова у них залишається сталою і для того, щоб правильно змоделювати планер, вам потрібно добре розібратися, з яких частин він складається. Погляньте на зображення (показ за ілюстрацією):

- корпус, або його ще називають фюзеляж – у ньому поміщаються пілот, пасажери, вантажі;

- крило, яке складається із двох частин – правої і лівої;

- шасі – для злету та приземлення;

- хвіст, який складається із 2-х частин: горизонтальної, дещо схожої на маленьке крило – це стабілізатори, та вертикальної – її називають кіль. Отже, з будовою ми з вами розібралися, але, для того, щоб ваш виріб був красивим, вам потрібно не лише правильно змоделювати планер, але й проявити свою творчість та зробити його унікальним – прикрасити різноманітними значками, емблемами, геометричними фігурами тощо.

Також, у вас буде ще одне завдання: вам потрібно буде уявити, що ваш планер

справжній і подумати, куди б ви хотіли полетіти на ньому, а також, яких пасажирів ви б хотіли взяти з собою.

3.4.2. Сповільнений показ з поясненням.

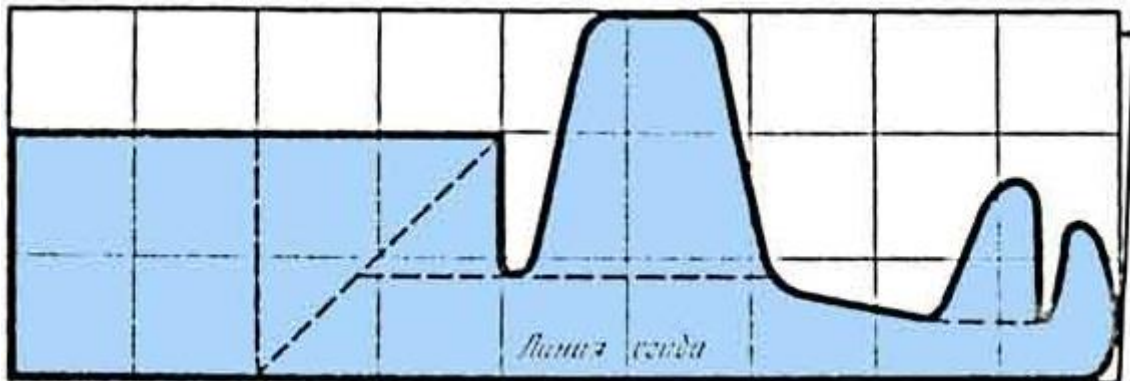
А зараз будьте уважними, перед кожним із вас є аркуш картону, якої він форми?

- Прямокутної.

- Так, також він розграфлений так, що утворилися інші геометричні фігури, які?

- Квадратики.

Так, і якщо б ми його розрізали, то отримали б багато маленьких квадратиків. Щоб виготовити планер, для початку вам потрібно будескласти аркуш вдвоє, ось так (демонстрація). Потім за зразком обвести контур однієї сторони планера (технологічна карта №1)

Почати зліва, із другої клітинки знизу провести горизонтальну лінію на 4 клітинки вправо, потім опуститися трішки більше, ніж на 1 клітинку вниз, і під невеличким нахилом піднятися до самого верху аркуша, де проводимо одну клітинку, і з таким самим нахилом, як ми піднімалися – опускаємося донизу, проводимо похилу лінію на дві з половиною клітинки вниз і робимо заокруглення хвоста, потім домальовуємо кіль.

Наступним етапом буде вирізання макета планера. Будьте уважними, щоб не відрізати якусь деталь, бо кожна із них важлива. Після того, коли основа планера буде вже вирізана, потрібно буде загнути його передню частину, як на зображенні (№2), ось так (показ на макеті).

Потім, згинаємо ще раз, так, щоб загострення - це буде перед планера (№3).

утворилося

Тепер ще раз складаємо планер вдвоє та розгладжуємо, щоб він затримувався у

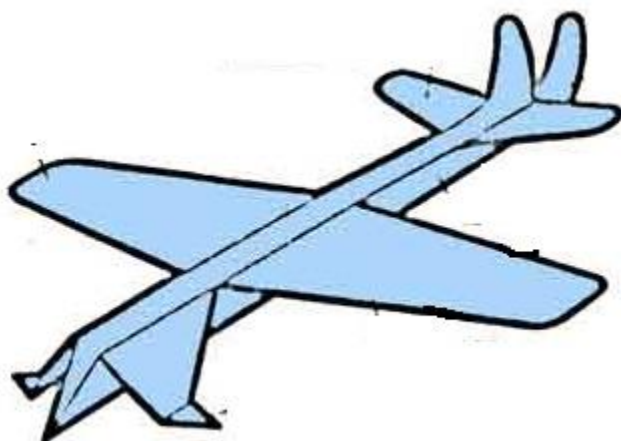

цьому положенні (№4).

Коли добре розгладили корпус, опускаємо крила, стабілізатори та шасі вниз і розгладжуємо їх основу для того, щоб вони розмістилися перпендикулярно до корпусу планера (№5).

Ось, такий планер у вас повинен вийти (№6)

(демонстрація готової композиції). У його будові є усі вищеперлічені деталі, дотримано симетричності будови та розмірів усіх деталей.

Також, ви можете проявити свою творчість, і прикрасити свій планер емблемами, зірочками, значками тощо. Їх потрібно вирізати із кольорового паперу і приклеїти до планера.

4. Практична самостійна робота учнів.

4.1. Інструктаж із техніки безпеки.

Сьогодні, нам потрібно буде користуватися ножицями та клеєм. Правила користування ними ви вже добре знаєте, але можете їх собі пригадати, вони будуть весь урок перед вами.

1. Ножиці для ручної праці повинні мати заокруглені кінці.
2. Класти ножиці треба так, щоб вони не виступали за край робочого місця.
3. Не слід працювати тупими ножицями, а також ножицями зі слабким кріпленням.
4. У процесі роботи тримай матеріал пасивною рукою так, щоб пальці були осторонь від гострого леза.
5. Не розмахуй ножицями, під час різання не ходи, а також не підходь занадто близько до того, хто ними працює.
6. Після роботи ножиці тримай складеними, бажано в чохлі.

- А ще які правила нам слід пригадати?

- Правила користування клеєм.

1. Клей намащувати пензликом, не розливаючи на папір.
2. Не брати до рота, не торкатися до очей.
3. Зберігати клей в закритому вигляді.
4. Якщо клей розлився, потрібно витерти його серветкою.

4.2. Самостійна робота. Здійснення вчителем поточного інструктажу індивідуально.

Тепер можете приступати до роботи, дотримуйтесь правил та працюйте охайно. На ваших партах немає бути нічого, що б заважало вам, пам'ятайте про те, як треба правильно сидіти. (у процесі роботи учнів здійснюють контроль, допомагають при виникненні труднощів, у разі потреби повторюють пояснення; завершені роботи оцінюють).

5. Підсумок уроку.

5.1. Підсумкова бесіда.

Отже, наш урок підійшов до завершення, хто пригадає, який виріб ми сьогодні створювали? (планер)

- За допомогою яких інструментів ми створювали планер? (ножиці, олівець, гумка).

- З яких геометричних фігур ми починали створювати планер? (квадрат, прямокутник).

- З яких частин складається планер? (корпус, крило, хвіст, кіль, шасі).

- Хто керує планером? (пілот).

5.2. Аналіз та оцінювання робіт учнів.

(Оцінювання робіт з коментуванням оцінок, виділення кращих робіт).

Учні, які отримали 12 балів за свою роботу - найкраще впорались із завданням,

їхні вироби мають естетичний вигляд, також, вони проявили свою творчість і прикрасили свої планери. Прошу цих учнів вийти на середину класу і продемонструвати свої роботи товаришам. Молодці, поаплодуйте їм, вони на це заслуговують.

5.3. Прибирання робочих місць.

А зараз приберіть свої робочі місця і охайно складіть свої речі, пам'ятайте, що не там чисто, де прибирають, а там де не сміять.

А я вам вдячна за вашу старанність, слухняність та хороший настрій. Гарного вам дня! До побачення!

